

# Arabische Lente met een Hollands tintje

De beleving en betrokkenheid van Libiërs in Nederland bij het conflict in Libië in 2011



Lisa Jacobs

Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Juli 2012

# Arabische Lente met een Hollands tintje

De beleving en betrokkenheid van Libiërs in Nederland bij het conflict in Libië in 2011

Auteur: Lisa Jacobs

Studentnummer: 3040747

Begeleider: J. Schapendonk

Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Juli 2012



## Voorwoord

Deze bachelorthesis heb ik geschreven als afsluiting van de bachelor sociale geografie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Voor een leuk en interessant onderwerp hoefde ik niet lang na te denken. Tijdens mijn studie op in Dublin volgde ik een vak waarbij de Arabische Lente een van de onderwerpen was. Ik raakte er ontzettend in geïnteresseerd en vooral Libië sprak me erg aan. Toen we een onderwerp voor de bachelorthesis moesten kiezen was de keuze snel gemaakt en ik heb er geen moment spijt van gehad. In tegendeel juist, hoe meer ik te weten kwam over Libië en de Libiërs in Nederland, hoe groter mijn interesse werd voor het land en haar (voormalige) inwoners.

Het schrijven van de thesis vond ik best lastig, zeker omdat het een proces is waarbij je steeds elke geschreven regel opnieuw probeert te verbeteren. Toch heb ik met plezier aan deze thesis gewerkt en dit kwam mede door de interviews met verschillende Libiërs in Nederland.

Ten slotte wil ik graag nog een aantal mensen bedanken. Allereerst Joris Schapendonk voor zijn begeleiding bij mijn thesis. Ook al liep het niet altijd even vlot en soepel, door zijn feedback kon ik elke keer weer verder. Daarnaast wil ik alle respondenten bedanken. Al was het niet makkelijk om hen te vinden, ik ben ontzettend blij dat zij hun verhaal hebben willen vertellen aan mij.

Veel plezier met lezen.

Lisa Jacobs

Nijmegen, juli 2012

## Samenvatting

Eind 2010 ontstaan er in de Arabische wereld protesten tegen de regimes in verschillende landen. Dit is het begin van de Arabische Lente. In 2011 breiden de protesten zich uit en in sommige landen leidt dit zelfs tot een (burger)oorlog. Dit is ook het geval in Libië waar de burgers het niet meer eens zijn met het dictatoriale regime van Muammar Gaddafi. Op 16 februari 2011 begint men met grootschalige protesten in Benghazi, een stad in het oosten van Libië. Vanaf dat moment barst er een bloederige strijd los tussen de opstandelingen/rebellen aan de ene kant en het leger van Gaddafi en groeperingen loyaal aan hem aan de andere kant. De strijd wordt zelfs zo hevig dat de VN op 18 maart 2011 besluit dat er een no-fly zone komt boven Libië om de burgers te kunnen beschermen. Ondanks deze hulp duurt het nog tot 20 oktober 2011 voordat Gaddafi gevangen en vermoord wordt. Hierdoor komt er een einde aan de strijd en kan Libië weer naar de toekomst kijken.

In dit onderzoek wordt gekeken naar hoe de Libiërs in Nederland het conflict hebben beleefd en op wat voor manier zij er eventueel bij betrokken zijn geraakt. De centrale vraag luidt dan ook: *Hoe wordt het conflict in Libië door de Libische diaspora beleefd en in hoeverre wordt deze beleving omgezet in actieve betrokkenheid bij het conflict?*

Transnationalisme en diaspora zijn hierbij van belang. Transnationalisme gaat over de relatie van een migrant met het herkomstland en het huidige land en op welke manier de migrant invulling geeft aan deze relatie, bijvoorbeeld door grensoverschrijdende activiteiten. Onder diaspora vallen de migranten die niet meer in hun herkomstland wonen maar wel nog een sterke verbondenheid voelen met hun herkomstland. Diaspora is dus per definitie transnationaal. De migranten in dit onderzoek tonen hun transnationale betrokkenheid door middel van beleving en betrokkenheid bij het conflict in hun herkomstland. Dit kan een versterkend of een verminderend effect hebben op het conflict. In de bestaande literatuur over transnationalisme en diaspora met betrekking tot conflicten wordt er nauwelijks onderscheid gemaakt tussen de beleving en de betrokkenheid van migranten. Juist in dit onderzoek wordt wel een onderscheid gemaakt. De beleving wordt gezien als de manier waarop de Libische migranten in Nederland reageren op de conflicten in Libië tijdens de Arabische Lente. Hierbij gaat het voornamelijk om de gedachten en emoties van de migranten. Onder betrokkenheid vallen de acties die migranten nemen omtrent het conflict. De beleving en betrokkenheid van de migranten worden geanalyseerd aan de hand van drie factoren. Dit zijn de sociale factor, de economische factor en de politieke factor.

Om een beeld te krijgen van de beleving en betrokkenheid van de Libiërs in Nederland is er als eerste een media analyse gedaan. In de media analyse komen verschillende soorten media aan bod die berichten over Libiërs in Nederland ten tijde van het conflict in Libië. Hieruit komt een goed beeld van de Libische diaspora in Nederland naar voren. Het laat zien dat deze Libiërs onder andere angst en hoop voelen toen er hevige conflicten waren in hun herkomstland. Daarnaast laat de media analyse ook zien op wat voor manier deze Libiërs betrokken zijn bij het conflict. Zij tonen hun betrokkenheid voornamelijk door te demonstreren in Nederland en een aantal gaan ook daadwerkelijk naar Libië toe om de bevolking daar te helpen.

De media analyse heeft gezorgd voor een eerste beeld over de Libische diaspora in Nederland. Om een duidelijk inzicht te krijgen in de leefwereld van de Libiërs in Nederland ten tijde van het conflict zijn interviews een vereiste. Vier Libiërs zijn daarvoor geïnterviewd en zij laten zien op wat voor manier zij het conflict beleefd hebben en hoe ze er eventueel bij betrokken zijn geraakt. Het zijn vier verschillende verhalen maar met als gemeenschappelijke noemer dat ze erg met het conflict hebben mee geleefd en als het kon er ook bij betrokken waren.

Wanneer er naar de informatie uit de media analyse en naar de beleving en betrokkenheid van de respondenten wordt gekeken kan er geconcludeerd worden dat voor deze mensen geldt dat ze transnationaal betrokken zijn bij het conflict en bij hun herkomstland. Dit wil ook zeggen dat deze migranten deel uit maken van de Libische diaspora in Nederland. Bij een respondent heeft het conflict er juist voor gezorgd dat zij een diaspora member is geworden, doordat zij pas ten tijde van het conflict contact had met andere Libiërs in Nederland. De beleving wordt bij de respondenten voornamelijk gekenmerkt door de sociale factor omdat alle respondenten aangeven dat ze contact hebben of wilde krijgen met familie en vrienden in Libië. Daarnaast maken ze zich ernstig zorgen over hun welzijn. Ook bij de betrokkenheid van de migranten speelt de sociale factor een belangrijke rol. Maar ook de politieke factor is belangrijk. Door middel van demonstraties en lobbyen proberen de Libiërs in Nederland de Nederlandse regering zo ver te krijgen dat ze maatregelen nemen tegen het regime in Libië. De economische factor speelde bij beide een minder grote rol maar kwam bij de betrokkenheid wel naar voren, doordat onder andere een respondent probeert om bedrijven en mensen naar Libië te trekken ten bate van de economie daar.

Deze interviews zorgen voor een duidelijk beeld van de leefwereld van deze Libische migranten in Nederland. Het laat zien hoe zij het conflict beleven en hoe ze erbij betrokken zijn geraakt. Hierbij moet wel in het achterhoofd gehouden worden dat het slechts gaat over deze respondenten en niet over de gehele Libische diaspora in Nederland.



## Inhoud

Voorwoord .....	IV
Samenvatting.....	V
1. Inleiding .....	10
1.1. Een Arabische Lente .....	10
1.2. Doelstelling.....	12
1.3. Vraagstelling .....	13
1.4. Onderzoekopzet.....	14
2. Transnationalisme, diaspora en conflict in theoretische beschouwing .....	15
2.1. Transnationalisme .....	15
2.2. Diaspora.....	17
2.2.1. Diaspora als betwiste term.....	17
2.3. Conflicten .....	19
2.4. Beleving en betrokkenheid.....	20
2.5. Conclusie .....	21
3. Methodologie .....	23
3.1. Onderzoeksstrategie .....	23
3.2. Onderzoeksmateriaal .....	23
3.3. Dataverzameling.....	24
3.4. Interviews .....	25
4. Media analyse.....	26
4.1. Libiërs in Nederland in de media.....	26
4.2. Conclusie .....	31
5. Beleving .....	32
5.1. Iman – Eindelijk verandering.....	32
5.2. Mahdi – Alles voor het thuisland.....	33
5.3. Enas – Jong in Libië.....	35
5.4. Mustafa – Hart voor Libië.....	37
5.5. Conclusie .....	38
6. Betrokkenheid .....	40
6.1. Iman – Eindelijk verandering.....	40
6.2. Mahdi – Alles voor het thuisland.....	41
6.3. Enas – Jong in Libië.....	43



6.4. Mustafa – Hart voor Libië.....	44
6.5. Conclusie .....	45
7. Conclusie .....	47
Literatuurlijst .....	50

# 1. Inleiding

## 1.1. Een Arabische Lente

Op 17 december 2010 steekt Mohammed Bouazizi zichzelf in brand omdat hij eerder die dag slachtoffer is van het oneerlijke en corrupte regime in Tunesië. Deze daad blijft niet onopgemerkt en daarna begint men in heel Tunesië met protesteren tegen het dictatoriale regime (Helfont & Helfont, 2012). Als eerste reactie begint het regime met het letterlijk 'neerslaan' van de protesten. Al snel merken ze op dat dit geen effect heeft, sterker nog, het versterkt de woede van de bevolking alleen maar en de protesten worden heviger waardoor dictator Ben Ali uiteindelijk op 14 januari 2011 het land uitvlucht (Al-Amin, 2011). De protesten in Tunesië blijken een voorbeeld te zijn voor bevolkingen in andere dictatoriale landen zoals Egypte, Libië en Syrië en daarom wordt er ook wel gesproken van de Arabische Lente. Op dezelfde dag dat Ben Ali Tunesië ontvlucht houdt de Libische dictator Muammar Gaddafi een televisietoespraak waarin hij de gang van zaken in buurland Tunesië veroordeelt terwijl er op dat moment al protesten aan de gang zijn in de straten van Libië (Weaver, 2011). Daarna duurt het nog een dikke maand voordat de protesten in Libië echt losbreken. Op 16 februari 2011 gaan honderden Libiërs in Benghazi de straat op om te protesteren tegen het regime, zij raken hierbij slaags met de politie en ondertussen doet het regime alsof er niets aan de hand is (Reuters, 2011). Dit is het begin van een heftige en bloederige strijd tussen het regime van dictator Gaddafi en de rebellen. Gaddafi zet alles op alles om de rebellen te stoppen. Precies een maand nadat de protesten begonnen zijn, op 18 maart 2011, stemt de VN in met een no-fly zone boven Libië omdat het aantal onschuldige burgerslachtoffers steeds groter wordt (Watt, MacAskill, Black, Pilkington & Harding, 2011). Daarnaast raakt Europa ook meer en meer betrokken bij het conflict doordat ze merken dat het conflict ook Europa beïnvloedde omdat duizenden vluchtelingen hun heil zoeken op het Europese vaste land (Bialasiewicz, 2011). Het regime reageert hierop met nog meer en dodelijkere aanvallen op de rebellen. De bloederige strijd tussen het regime, de rebellen en de interventiemissie van de VN blijft doorgaan totdat op 20 oktober 2011 Muammar Gaddafi wordt gevonden en vermoord door de rebellen (Blight, Pulham & Torpey, 2012). Hoe het nu verder moet met Libië is nog onzeker, het land staat op een kruispunt en kan volgens Snow (2011) verschillende kanten op, naar een totale democratie maar ook een nieuwe dictatuur is niet uitgesloten.

Dit onderzoek gaat specifiek in op de situatie van Libië. Om meer inzicht te krijgen in Libië en de toekomst van het land is het belangrijk om de geschiedenis van het land te kennen. Het gaat hierbij voornamelijk om de late geschiedenis, vanaf de Italiaanse overheersing tot nu. Historisch gezien is Libië een zeer interessant land omdat het ligt op de rand van drie werelden, de Arabische, Afrikaanse en Mediterrane wereld hebben alle drie het land beïnvloed (St John, 2008). Zelfs nu is dit nog terug

te zien. Vanaf ongeveer 500 v. Chr. zijn de eerste steden in het huidige Libië gesticht. Het gaat hier om de regio Tripolitania, die zich in het noordwesten van Libië bevindt. Daarna is het gebied in handen geweest van verschillende overheersers. Achtereenvolgens zijn dat onder andere de Grieken, de Romeinen, de Arabieren en uiteindelijk ook het Ottomaanse rijk geweest. Onder het Ottomaanse rijk worden de verschillende regio's in Libië meer een eenheid. Deze eenheid wordt compleet toen de Italianen in 1911 in de Italiaans-Turkse Oorlog de drie provincies, Tripolitania, Cyrenaica en Fezzan veroveren op de Ottomanen en deze in 1934 samenvoegen tot de kolonie Italiaans-Libië (Bearman, 1986). Deze kolonie blijft bestaan tot 23 januari 1943 totdat de Britten de Italianen in Libië verslaan en samen met de Fransen bezit nemen van de kolonie (St John, 2008). Dit blijft zo totdat in december 1951 de onafhankelijkheid van Libië wordt uitgeroepen. Hierbij is belangrijk dat in de tijd dat Libië strijd voor onafhankelijkheid (1943-1951) het land niet verenigd was. De inwoners noemen zichzelf liever Tripolitanen, Cyrenaicanen of Fazzanezen, naar de drie aparte gebieden. Toch wordt uiteindelijk op 24 december 1951 de soevereine en onafhankelijke staat United Kingdom of Libya uitgeroepen door de kersverse koning Idris I. Volgens onderzoekers en critici is het nog een wonder dat dit koninkrijk achttien jaar heeft bestaan aangezien het gebaseerd is op fragiele overeenkomsten, deals en compromissen (St John, 2008). Tijdens deze periode vindt er een enorme sociaaleconomische verandering plaats want men ging van een voornamelijk landbouwland naar een land dat leeft van de olie-export. Helaas profiteert maar een heel klein gedeelte van de bevolking hiervan. Het overgrote deel blijft straatarm. Deze ongelijkheid heeft er mede voor gezorgd dat er op 1 september 1969 een staatsgreep wordt gepleegd. Deze coup wordt gepleegd door een kleine groep van Libische legerofficieren en zij vormen na de coup een raad. Al snel wordt kapitein Muammar Gaddafi benoemd tot kolonel en hij wordt ook de leider van de raad (Bearman, 1986). Belangrijkste punten van deze raad zijn het islamisme, grote steun voor het Arabisch nationalisme en het streven naar een socialistische staat waarbij de staat de controle heeft over de economie (St John, 2008). Al snel floreert de handel in olie en wordt Libië een van de belangrijkste olieproducerende landen ter wereld. Hier staat tegenover dat de relatie met het westen verslechtert. Dit komt mede door de veranderingen in het buitenland beleid. Vooral de Verenigde Staten worden hierdoor geraakt en in de jaren '80 vertrekt het ene na het andere Amerikaanse (olie)bedrijf uit Libië. Libië houdt wel nog nauwe banden met de Sovjet Unie. De relatie tussen Libië en het westen komt tot een dieptepunt wanneer het land steeds meer in verband wordt gebracht met terrorisme en uiteindelijk zelfs terrorisme aanmoedigt aangezien Gaddafi zijn bewondering voor verschillende terroristische aanslagen niet onder stoelen of banken steekt. In de jaren '90 worden door Gaddafi een aantal veranderingen ingevoerd waardoor het land iets liberaler wordt. Toch zijn deze hervormingen maar een schijnvertoning aangezien het land nog steeds een dictatuur is en de band met het westen slecht blijft. Dit verandert in 2004 en 2005 wanneer Libië gaat samenwerken met de Europese Unie en

uiteindelijk worden verschillende westerse sancties op Libië vanwege terrorisme opgeheven. Hierdoor bloeit ook de handel met het westen weer op. Deze redelijk goede en stabiele situatie van Libië blijft in stand totdat op 14 januari 2011 de protesten beginnen.

Het succes van deze protesten wordt in de literatuur door vele factoren verklaard. De rol van sociale media als facebook en twitter zou van grote invloed zijn, net als nieuwscorporaties als Al Jazeera en klokkenluiderswebsite Wikileaks (Owais, 2011). Sociale media hebben ervoor gezorgd dat mensen op de hoogte blijven van de protesten en dat de demonstranten elkaar makkelijk kunnen opzoeken. Daarnaast is een van de meest genoemde oorzaken de rol van de vakbonden, zij hebben een cruciale rol gespeeld tijdens de protesten in deze landen (Lee & Weinthal, 2011). Een aspect wat daarbij vaak onderbelicht is gebleven is de rol van de diaspora in de Arabische Lente. Dit onderzoek richt zich op de beleving en betrokkenheid van migranten op het herkomstland. Daarbij gaat het specifiek om de Libische migranten in Nederland en hoe zij de conflicten in hun land hebben beleefd en of zij er eventueel ook bij betrokken zijn. Landen die een verleden hebben met conflicten en oorlogen kennen vaak een groot transnationaal en diaspora netwerk. Dit komt omdat door de conflicten veel burgers het land ontvluchten en ergens anders hun heil zoeken. Omdat hun vertrek vaak niet geheel vrijwillig is blijven ze nog veel in contact met mensen in het herkomstland (Demmers, 2002). De banden tussen het herkomstland en de verschillende diaspora gemeenschappen is daardoor vaak erg sterk. Volgens Vertovec (2009, p. 6) stimuleert het bewustzijn van multi-locality het verlangen om zichzelf te verbinden met anderen. Dit kan een grote rol spelen bij nieuwe conflicten in het land.

## **1.2. Doelstelling**

Het doel van het onderzoek is inzicht krijgen in hoe de Libische diaspora in Nederland de conflicten in hun herkomstland beleven en welke acties zij ondernemen omtrent het conflict (betrokkenheid) *door*

het bestuderen van hun transnationale leefwereld ten tijde van het conflict.

Ik wil te weten komen hoe de Libische migranten in Nederland de conflicten en revolutie in hun herkomstland omtrent de Arabische Lente hebben beleefd door erachter te komen wat voor een gevoel zij erbij hebben. Daarnaast wil ik te weten komen of deze migranten ook betrokken zijn geweest bij het conflict door te kijken naar de verschillende acties die ze ondernomen hebben betreffende deze conflicten.

Door te focussen op een land, Libië, ben ik in staat om in een relatief korte tijd een uitgebreid diepte onderzoek te doen. Volgens het Centraal Bureau voor de statistiek (2011) wonen er 1096 Libiërs in

Nederland. Dit is een kleine groep mensen en een van de redenen waarom ik het interessant vind om juist Libië te onderzoeken. Een kleine groep mensen wordt daarbij sneller over het hoofd gezien en hierdoor is er in andere onderzoeken minder op gefocust. Daarnaast heeft het conflict vele verschillende stadia gekend met uiteindelijk zelfs een VN interventie. Deze VN interventie heeft er voor gezorgd dat het een internationaal conflict is geworden. Doordat het conflict vele stadia heeft gekend maken betrokkenen in elk stadium weer nieuwe afwegingen in welke mate zij (nog) betrokken willen zijn en dat maakt het interessant. Want het kan aangeven in hoeverre zij het conflict beleven en er erbij betrokken zijn.

### **1.3. Vraagstelling**

Om de doelstelling van het onderzoek concreet te maken is er een centrale vraag opgesteld, deze luidt als volgt:

*Hoe wordt het conflict in Libië door de Libische diaspora beleefd en in hoeverre wordt deze beleving omgezet in actieve betrokkenheid bij het conflict?*

Naast de centrale vraag zijn er nog een drietal deelvragen opgesteld om de centrale vraag te ondersteunen, daarnaast kunnen de deelvragen beantwoordt worden door een aantal kernvragen:

*Hoe zijn de begrippen transnationalisme, diaspora en conflict met elkaar verbonden?*

*Hoe beleven de Libiërs in Nederland de conflicten in Libië?*

*\* Hoe blijven ze op de hoogte van de ontwikkelingen?*

*\* Hoe reageren ze bij het uitbreken van de conflicten?*

*\* Wordt er door hun in het conflict een duidelijk standpunt ingenomen?*

*Welke acties hebben de Libiërs in Nederland genomen omtrent de conflicten in Libië?*

*\* Op welk moment werd er actie ondernomen?*

*\* Wat hielden deze acties in?*

*\* Op welke manier hebben deze acties effect gehad?*

#### **1.4. Onderzoeksopzet**

Allereerst is het van belang om goed uit te werken wat er in dit onderzoek verstaan wordt onder de verschillende begrippen. Hiervoor is een uitgebreide literatuurstudie nodig. Deze literatuurstudie richt zich op de vijf kernbegrippen van dit onderzoek; transnationalisme, diaspora, conflict, beleving en betrokkenheid. Aan de hand van deze literatuurstudie kunnen ook de verbanden tussen de begrippen duidelijk gemaakt worden. Zo ontstaat er een duidelijk en goed onderbouwd theoretisch kader.

Om meer inzicht te krijgen in hoe de Libiërs in Nederland de conflicten in hun land beleven en op welke manier zij er eventueel bij betrokken zijn zal er ten eerste een media analyse gedaan worden. Deze media analyse geeft een eerste indruk van de beleving en betrokkenheid van de Libiërs in Nederland. Dit eerste beeld zal worden uitgebreid met een eigen empirisch onderzoek. Dit is het belangrijkste gedeelte van dit onderzoek en hierbij worden Libiërs in Nederland geïnterviewd over hun beleving en betrokkenheid bij het conflict in Libië. Deze respondenten worden onder andere via de snowball sampling methode gezocht. Uit de interviews moet een duidelijk en gedetailleerd beeld van de beleving en betrokkenheid van Nederlandse Libiërs met de conflicten in hun thuisland naar voren komen. De gevonden theorie vormt hierbij de basis voor de interviews. De informatie uit de interviews zal samengevoegd worden waardoor een breed en duidelijk beeld ontstaat over de beleving en betrokkenheid van de Libische diaspora in Nederland.

## 2. Transnationalisme, diaspora en conflict in theoretische beschouwing

In dit hoofdstuk wordt de theoretische grondslag van dit onderzoek in kaart gebracht. Er zijn drie centrale begrippen: transnationalisme, diaspora en conflict. Daarnaast zijn er nog de begrippen beleving, betrokkenheid en actie.

### 2.1. Transnationalisme

Transnationalisme betekent letterlijk 'over je eigen landsgrenzen heen'. Dit is een heel breed begrip en kan op verschillende manieren worden opgevat en uitgelegd. Het kan onder andere gezien worden als '*the flow of people, ideas, goods, and capital across national territories* (Evans Braziel & Mannur, 2003, p. 8). Dit is een vrij brede definitie waarbij het gaat over de verplaatsing van mensen, ideeën en goederen over landsgrenzen heen. Albrow (1998) stelt dat de term 'transnational' komt uit de studie van de internationale relaties en dan met name uit de studie die gaat over de groei van internationale niet-gouvernementele organisaties. Het wordt ook gebruikt om de groeiende betekenis van politieke, sociale en economische actoren buiten het kader van de nationale staat te benoemen. Volgens Glick Schiller, Basch en Blanc-Szanton (1992) is de groei van transnationale organisaties gepaard gegaan met de verplaatsing van bevolkingsgroepen. Het lijkt volgens hen daarom passend om de term 'transnationaal' te gebruiken als beschrijving voor beide sectoren. In dit onderzoek wordt het begrip transnationalisme alleen toegepast op migranten en de daarbij horende relaties.

Albrow (1998) geeft ook aan dat 'transnationaal' afwijkt van 'internationaal' omdat er bij transnationale relaties grenzen worden overschreden in plaats van het handhaven van de grenzen door de staat. Hiermee bedoelt hij dat bij transnationale relaties de grens en de daarbij horende regels niet bestaan, het doet niet ter zake voor de relatie. De definitie van Huang (2009, p. 404) gaat alleen over de transnationaliteit van migranten:

*transnationality may be first and foremost thought of as a condition of sustained interconnectedness experienced by transmigrants whose everyday geographies span social fields located in two or more nation-states.*

Deze definitie past goed bij dit onderzoek omdat het specifiek over transnationaliteit van migranten gaat waarbij wordt benadrukt dat beide (of meerdere) staten invloed hebben op hun gedrag. Daarnaast geeft Huang (2009, p. 405) aan dat een transnationaal een persoon is die meerdere

loyaliteiten heeft, met andere woorden, een persoon die verbonden is aan meerdere instituties in meerdere landen.

Volgens Mau (2010) is transnationalisme nauw verbonden met de sociale leefwereld van mensen. Hij gaat dan ook uit van het zogenoemde *social transnationalism*. Transnationalisme heeft volgens hem een microsociologische aandacht omdat het gaat over hoe transnationale sociale ruimtes worden gevormd door migranten en migrantenorganisaties. Smith (in Mau, 2010, P. 17) voegt hieraan toe dat transnationalisme verwijst naar de relatie tussen politieke, economische en sociale processen die op dit moment plaatsvinden. Het gaat daarbij voornamelijk om sociale acties en transacties die ervoor zorgen dat de muren van de natiestaat poreus en doorlaatbaar blijken te zijn. Met andere woorden, door transnationale sociale acties verdwijnen langzaam de nationale grenzen, deze grenzen spelen geen rol meer in dit proces. Ook Pries (in Mau, 2010, p.17) benadrukt het belang van relaties, netwerken en processen die voortkomen uit grensoverschrijdende transacties en uitwisselingen. Daarnaast geeft Pries (in Mau, 2010, p. 18) aan dat er twee vormen van transnationalisme zijn, namelijk een bredere en een engere betekenis. De brede betekenis gaat uit van alle vormen van uitwisseling, communicatie, solidariteit en werkrelaties die de grenzen van natiestaten overschrijden. Wanneer je het enger bekijkt, gaat transnationalisme volgens Pries over de transnationale relaties en vormen van uitwisseling die een bepaald niveau van institutionalisering hebben gehaald. Niet elke activiteit die grensoverschrijdend is zorgt voor een nieuwe transnationale ruimte.

Uit het bovenstaande komt dus naar voren dat de sociale kant een belangrijke rol speelt bij transnationalisme. Volgens Mau (2010) blijkt zelfs dat groeiende transnationale connecties tussen verschillende sociale groepen kunnen zorgen voor een society transformatie. Het is dus ouderwets om te denken dat migranten zich maar met één plek identificeren. Het tegenovergestelde is waar: migranten zorgen - doordat ze zich verbonden voelen met meerdere plekken - voor nieuwe transnationale netwerken.

Wanneer migranten aankomen in hun 'nieuwe' land raken ze direct betrokken bij complexe activiteiten en contacten met hun herkomstland. Deze activiteiten creëren en vormen hun identiteiten aldus Glick Schiller et al. (1992). Ook zij hechten veel waarde aan het sociale aspect van transnationalisme. In hun artikel bieden zij een kader over hoe de sociale relaties en verschillende identiteiten van transmigranten ontstaan tijdens gelijktijdige positionering in verschillende sociale plaatsen. Daarnaast geven ze ook aan dat het mondiale kapitalistische systeem waarin we nu leven ook een grote rol speelt bij het doen en laten van transmigranten. Ten eerste omdat het kapitalistische systeem op dit moment het grootste systeem in de wereld is en ten tweede omdat



veel keuzes van migranten economisch afhankelijk zijn. Zo wordt in veel gevallen de keuze voor het nieuwe land van migranten mede bepaald door de kans op werk.

Transnationalisme is dus een begrip waarop vele factoren invloed hebben. Het is de band, de relatie tussen het herkomstland van migranten en hun huidige land. Deze band kan er zijn tussen migrant en mens(en) in het herkomstland maar het kan ook een band zijn tussen migrant en instanties daar. Het kan in principe ook abstracter zijn, namelijk tussen migrant en gebieden of gebeurtenissen zoals oorlogen. Zoals al werd aangegeven kunnen er duizenden factoren zijn die deze band bepalen. De drie belangrijkste die naar voren komen zijn sociale, economische en politieke factoren. De factoren bepalen de aard van de relatie of band.

## **2.2. Diaspora**

De spreiding van een bepaalde groep mensen over nationale grenzen heen wordt ook wel diaspora genoemd. Het begrip diaspora komt van het Griekse *diaspeirein* en dit betekent de 'verspreiding of verstrooiing van zaden' (Cheran, 2003). Diaspora verwijst specifiek naar de (vrijwillige of gedwongen) beweging van mensen van de ene natiestaat naar de andere. Het gaat daarbij dus alleen om mensen (Evans Braziel & Mannur, 2003). Dit verschilt van transnationalisme want transnationalisme is dus de stroom van mensen, goederen, kapitaal en ideeën over nationale grenzen heen, waarbij gefocust wordt op de stroom van mensen. Het beschrijft een voorwaarde waarbij, ondanks grote afstanden, bepaalde relaties in stand worden gehouden en dit komt mede door de globalisering van de wereld (Vertovec, 2009, p. 3).

### **2.2.1. Diaspora als betwiste term**

Wat de precieze definitie van diaspora is wordt al decennia lang bediscussieerd. Sommige kiezen voor een heel brede betekenis zoals Safran (in Cheran, 2003, p. 3) die aangeeft dat diaspora gaat over dat deel van de mensen die buiten het thuisland wonen. Ook de definitie van Evans Braziel en Mannur (2003, p. 4) is vrij breed: "*Communities of people dislocated from their native homelands through migration, immigration, or exile as a consequence of colonial expansion*". Kokot, Tölölyan en Alfonso (2004) geven aan dat de term diaspora veel betwist wordt. Zo is Clifford (in Kokot et al., 2004) van mening dat we bij de term diaspora ons meer moeten richten op de mogelijkheden van diasporagroepen dan op de gevolgen van hun migratie zoals gedwongen migratie of verbanning. Diaspora gaat over de mogelijkheden van deze groepen, niet over de reden van de spreiding, aldus Clifford. Het is een heel mooi streven, om juist te kijken naar de kansen van deze groepen in plaats van de vaak vervelende geschiedenis. Toch stellen Dabag en Safran (in Kokot et al., 2004) dat de altijd aanwezige gevoelens van vervolging en gewelddadige uitzetting niet onderschat mogen worden.

Daarnaast stelt Safran (2004) dat het concept diaspora te breed gebruikt wordt zodat een eenduidige en duidelijke definitie vereist is. Cohen (in Koket et al., 2004) heeft getracht duidelijkheid te verkrijgen binnen het begrip en maakte een typologie waarbij diaspora onderverdeeld kan worden naar slachtofferdiaspora, handeldiaspora, koloniaaldiaspora en arbeiddiaspora. Uiteraard is dit een van de vele manieren waarop een bepaalde mate van consistentie in het begrip aangebracht kan worden. Het concept diaspora kan niet bij elke gemeenschap of historische situatie op dezelfde manier gebruikt worden of dezelfde betekenis hebben. Toch zijn er tussen de verschillende gemeenschappen en situaties wel altijd gemeenschappelijke noemers. Zo is in elke situatie een diepe symbolische relatie tot het thuisland onderhouden aan de hand van gemeenschappelijke taal, geschiedenis, cultuur en religie. Daarnaast is een diaspora voornamelijk opgebouwd uit relaties tussen diaspora gemeenschappen en tussen deze gemeenschappen en het herkomstland (Koket et al., 2004).

Volgens Safran (2004) wordt de term diaspora te vaak gebruikt, soms schrijft of praat men over diaspora gemeenschappen of groepen terwijl het eigenlijk niet over een diaspora gaat. Hij zegt hierover dat het label diaspora is uitgerekt om bijna alle etnische of religieuze minderheden die niet meer in hun herkomstland wonen te dekken, ongeacht de reden van de migratie en ongeacht de huidige relaties tussen deze gemeenschappen en het herkomstland. En juist deze twee factoren zijn cruciaal wanneer je het hebt over diaspora gemeenschappen. Niet alle immigranten behoren tot een diaspora. Het gaat om de immigranten die een bepaalde culturele verbinding hebben met het thuisland. Daarnaast hebben ze instituties die verbonden zijn met hun herkomstcultuur of met hun herkomstland. Ook kunnen er twijfels bestaan over hoe het nieuwe land hen accepteert en vele van hen willen uiteindelijk terug naar het herkomstland. Deze gevoelens en kenmerken van diaspora gemeenschappen kennen vaak hun oorsprong in de manier waarop de immigranten hun herkomstland hebben moeten verlaten. In het geval van vrijwillige migratie zullen bovenstaande kenmerken minder snel optreden dan wanneer men gedwongen het herkomstland heeft moeten verlaten. Dit komt omdat men bij vrijwillige migratie vertrekt met de intentie om volledig op te gaan in het nieuwe land terwijl men bij gedwongen migratie vast blijft houden aan de cultuur van het herkomstland (Safran, 2004). Dit hoeft niet te betekenen dat mensen in een diaspora zich per se niet verbonden voelen met hun nieuwe land. Het kan goed zijn dat ze daar ook een heel leven hebben opgebouwd maar zij blijven een spirituele, emotionele en/of culturele band houden met hun herkomstland. Deel uit maken van een diaspora gaat volgens Safran (2004) over de spanning tussen het feit dat je fysiek gezien in de ene plaats bent, het nieuwe land, maar dat je tegelijkertijd heel erg betrokken bent bij een andere plaats, je herkomstland. Diaspora gaat dus per definitie om een groep migranten in een transnationale leefwereld.

Bij het begrip transnationalisme kwam al naar voren dat de drie belangrijkste factoren die het begrip vormgeven de sociale, economische en politieke factoren zijn. Deze factoren spelen daarom ook een rol bij diaspora. Vertovec en Cohen (1999) noemen het de eigenschappen van diaspora. De eerste eigenschap is sociale relaties, het gaat hier over de sociale relaties die migranten met het thuisland houden. De tweede eigenschap gaat volgens Vertovec en Cohen over de politieke oriëntaties van migranten. Omdat migranten vaak geconfronteerd worden met verdeelde loyaliteiten tussen het herkomstland en het huidige land waarin ze wonen hebben ze vaak een specifieke politieke oriëntatie. De laatste eigenschap gaat over de economische strategieën die de migranten gebruiken. Migrantenzorgen ervoor dat bepaalde goederen, krediet en kapitaal vervoerd wordt over landsgrenzen heen en dit kan zorgen voor economische groei.

Het belang van diaspora is de afgelopen decennia gestegen. Dit heeft verschillende redenen. Cheran (2003, p. 3) geeft aan dat de snelle uitbreiding van telecommunicatie technologie en de komst van het internet en het 'World Wide Web' in de jaren '90 gezorgd hebben voor grote mogelijkheden voor nieuwe vormen van transnationale relaties en communicaties. Dit zorgt ervoor dat groepen mensen van hetzelfde volk/land makkelijker met elkaar in contact kunnen komen en ook makkelijker met het herkomstland in contact kunnen komen.

### **2.3. Conflicten**

Demmers (2002) stelt dat aan het einde van de 20<sup>ste</sup> eeuw en aan het begin van de 21<sup>ste</sup> eeuw diaspora een belangrijke rol speelt in conflicten. Zij geeft hiervoor vier redenen. Als eerste is het patroon of de vorm van conflicten veranderd, een vorm waarin identiteitsgroepen zoals ras, etniciteit, religie en culturele groepen centraal zijn komen te staan. Als tweede vindt er ook nog een snelle stijging van het aantal oorlogsvluchtelingen plaats, de meeste huidige conflicten zijn burgerconflicten waarbij het aantal burgerslachtoffers hoog is. Deze interne conflicten zorgen ook voor veel vluchtelingen. Ten derde is er in de laatste decennia een toename in de snelheid van communicatie en mobiliteit, daardoor zijn diaspora groepen beter in staat om contact te leggen en te houden met het herkomstland. Met andere woorden, diaspora gemeenschappen kunnen gemakkelijk deelnemen aan conflicten in het herkomstland waardoor ze hun politieke leven van een afstand leiden. Als vierde stelt Demmers (2002, p. 88) dat er tegenwoordig meer politieke en culturele grenzen zijn, hierdoor is het voor diaspora groepen moeilijker om zich te settelen in het gastland.

Volgens Orjuela (2008) zijn er twee mogelijke relaties tussen diaspora groepen en conflicten in het thuisland. Namelijk de rol van strijder of door te werken aan vrede in land. Zij baseert dit op een

onderzoek dat ze deed naar de relatie tussen diaspora en conflicten in Sri Lanka. In Sri Lanka streden de The Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), ook wel Tamil Tijgers genoemd, tegen de huidige regering omdat ze een onafhankelijk land voor de Tamils in Sri Lanka wilden. Onder andere door deze jarenlange strijd zijn veel Tamils uit Sri Lanka gevlucht en vormen zij een diaspora gemeenschap. Volgens Orjuela (2008) zijn er grote groepen Tamil organisaties die zich bezig houden met ontwikkelingshulp en humanitaire werk in Sri Lanka. Maar ook de LTTE mengde zich met de Tamil diaspora om zo geld op te halen voor hun strijd. Tijdens de twee decennia durende burgeroorlog in Sri Lanka heeft de goedgeorganiseerde Tamil diaspora een belangrijke rol gespeeld in het behoud van het Tamil nationalisme. Er heeft zich dus een politisering van de Tamil diaspora voorgedaan.

Hieruit kan afgeleid worden dat diaspora gemeenschappen een versterkend effect kunnen hebben op conflicten in hun herkomstland. Dit kan er voor zorgen dat een conflict dat begint als een burgerconflict binnen in een land uitgroeit tot een transnationaal conflict omdat menselijke betrokkenheid de landsgrenzen van een conflict overstijgt. Daarnaast geeft Orjuela (2008) aan dat diaspora groepen ook kunnen zorgen voor vrede in het land door zich sterk te maken voor een internationale geweldloze oplossing voor het conflict.

Om er achter te komen wat de rol van deze diaspora gemeenschappen kan zijn tijdens conflicten zijn er in dit onderzoek twee begrippen van belang. Het gaat hierbij om de *beleving* en de *betrokkenheid* van de Libische diaspora bij de conflicten in Libië.

#### **2.4. Beleving en betrokkenheid**

In de bestaande literatuur over transnationalisme en diaspora met betrekking tot conflicten wordt nauwelijks onderscheid gemaakt tussen de beleving en de betrokkenheid van migranten. Diaspora bestaat uit mensen die een transnationale beleving hebben maar dit wil niet zeggen dat ze ook transnationaal actief (betrokken) zijn. In dit onderzoek wordt wel apart gekeken naar hoe de migranten het conflict beleefd hebben en op wat voor manier ze erbij betrokken zijn geraakt. Onderstaande theorie is dan ook specifiek voor dit onderzoek.

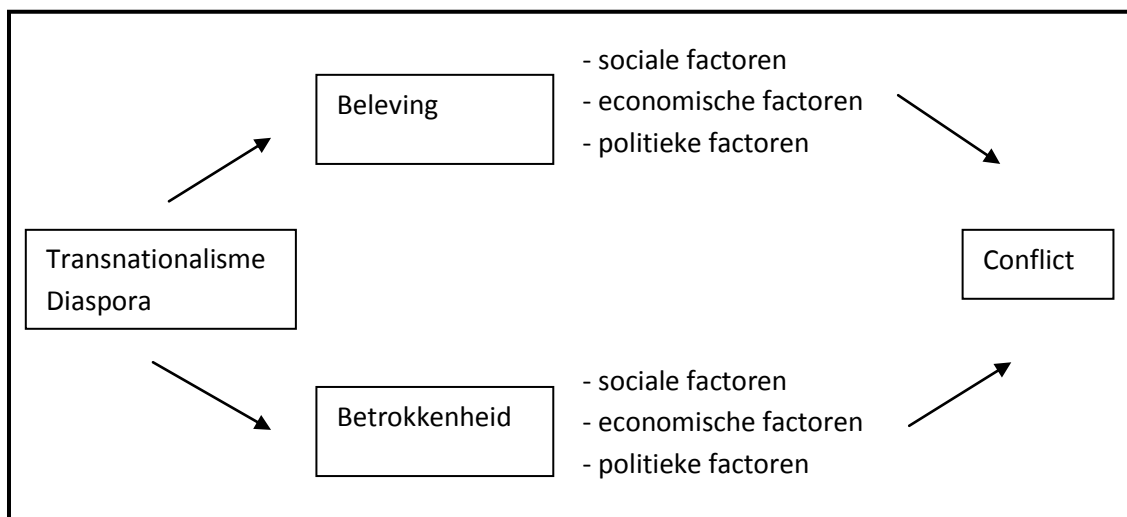
De beleving is de manier waarop de Libische migranten in Nederland reageren op de conflicten in Libië tijdens de Arabische Lente. Het gaat hierbij niet om fysieke en observeerbare acties die ervoor zorgen dat ze zich in het conflict mengen maar om de emoties en gedachten van deze migranten toen zij hoorden over de protesten in Libië. Hierbij kan het ook zo zijn dat men vaker naar het nieuws gaat luisteren of andere mensen opzoekt om er over te praten. Daarnaast is de achtergrond van deze beleving ook erg belangrijk. In dit onderzoek wordt uitgegaan van een drietal factoren. Als eerste de sociale factor waarbij de beleving te maken heeft met sociale contacten (familie, vrienden) in Libië. Als tweede is er de politieke factor waarbij de beleving komt door de politieke voorkeur van de

migranten. Ten derde kunnen economische motieven een factor zijn doordat men bijvoorbeeld handel drijft met Libische bedrijven.

Deze drie factoren komen terug wanneer het gaat over de betrokkenheid van Libiërs in Nederland met de conflicten in Libië. Bij de betrokkenheid gaat het wel om concrete acties van de migranten. Naar aanleiding van de conflicten en hun beleving daarbij kunnen de migranten overgaan tot bepaalde acties. Een migrant onderneemt actie wanneer hij deelneemt aan het conflict door een bepaalde handeling. Van belang is dat de handeling te maken heeft met het conflict. Het kan hierbij gaan om sociale handelingen zoals het helpen van familie en vrienden in Libië. Het kan ook met politieke handelingen door het steunen van of aansluiten bij een bepaalde partij die betrokken is in het conflict. Daarnaast zijn ook economische handelingen mogelijk, bijvoorbeeld door het sturen van geld. Ook combinaties van de verschillende soorten handelingen zijn mogelijk.

## 2.5. Conclusie

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de drie factoren, sociaal, economisch en politiek steeds terugkeren bij de begrippen. Dit is terug te zien in het volgende samenvattende schema. Hierin is goed te zien hoe de verschillende begrippen in dit onderzoek aan elkaar gekoppeld zijn.



Transnationalisme wordt in dit onderzoek gezien als de relatie tussen het herkomstland van migranten en hun huidige land, deze relatie uit zich door grensoverschrijdende activiteiten van de migranten. Diaspora is per definitie transnationaal en daardoor worden ze in het schema samen genoemd. Onder diaspora vallen de migranten die niet meer in hun herkomstland wonen maar wel

nog een sterke verbondenheid voelen met hun herkomstland. Transnationalisme en diaspora worden getoond door middel van de beleving en betrokkenheid van migranten bij het conflict in hun herkomstland. Die beleving en betrokkenheid tonen ze aan de hand van sociale, economische of politieke factoren.

### **3. Methodologie**

#### **3.1. Onderzoeksstrategie**

In dit onderzoek wordt meer voor diepgang gekozen in plaats van een breedte onderzoek om een zo gedetailleerd mogelijk beeld van de beleving en betrokkenheid van Libiërs in Nederland te krijgen. Die diepgang is terug te vinden in het feit dat er maar een land behandeld wordt, namelijk Libië. Er wordt in dit onderzoek specifiek ingegaan op de invloed van diaspora gemeenschappen tijdens de conflicten in 2011. Andere/eerdere conflicten in Libië worden buiten beschouwing gelaten. Diepgang stuurt aan op een kleinschaligere aanpak waarbij er meer detaillering en complexiteit is en dit kan zorgen voor een sterke onderbouwing met een minimum aan onzekerheid (Verschuren & Doorewaard, 2007, p. 160).

In dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve aanpak om een goed diepte inzicht te krijgen. Daarbij zijn de beleving en betrokkenheid van de respondenten moeilijk met een kwantitatief model te onderzoeken. Met een kwalitatieve methode gaat dit echter wel goed omdat de verkregen informatie voornamelijk verbaal en beschouwend wordt weergegeven. De interviews zullen hierbij de voornaamste bron van informatie zijn.

Het spreekt dan ook voor zich dat dit een empirisch onderzoek is waarbij er in het veld op zoek wordt gegaan naar gegevens. Omdat dit een empirisch onderzoek met diepgang is ligt het voor de hand dat er gekozen wordt voor de casestudy. Met de respondenten van de interviews en de bestaande literatuur hoort er een duidelijk en diepgaand inzicht verkregen te worden in de beleving en betrokkenheid van diaspora gemeenschappen in hun herkomstland (Verschuren & Doorewaard, 2007, p. 163).

#### **3.2. Onderzoeksmateriaal**

Het onderzoek bestaat uit drie delen, waarbij de drie deelvragen leidend zijn. Aan de hand van deze drie deelvragen kan per onderdeel uiteengezet worden wat het onderzoeksmateriaal is. Deelvraag 1 wordt hierbij buiten beschouwing gelaten omdat het daarbij niet gaat om een empirische vraag.

*Deelvraag 2: Hoe beleven de Libiërs in Nederland de conflicten in Libië?*

Deelvraag 2 zal voor een groot gedeelte zorgen voor het eerste empirische hoofdstuk in het onderzoek. Als eerste zal er aan de hand van een media analyse bekeken worden hoe de Libiërs in Nederland hun beleving in de media uiten. Hierdoor wordt er al een eerste beeld geschetst en dit wordt aangevuld door de respondenten van de interviews. Waarbij het gaat om empirisch onderzoek

naar de beleving van Libiërs in Nederland met de ontwikkelingen en conflicten in hun herkomstland Libië in 2011. In dit onderzoek zijn de onderzoeksobjecten ook de bronnen. Door middel van interviews zal er een duidelijk beeld ontstaan over hun beleving. De respondenten worden op een logische en goed onderbouwde manier gekozen. Hierdoor wil ik een zo divers mogelijke groep van respondenten krijgen. Van elk interview zal een protocol gemaakt worden en deze protocollen zullen gecodeerd worden zodat er een goed en duidelijk overzicht ontstaat van de verschillende meningen.

*Deelvraag 3: Welke acties hebben de Nederlandse Libiërs genomen omtrent de conflicten in Libië?*

Net als bij deelvraag 2 wordt ook hier de betrokkenheid van Libiërs in Nederland als eerste bekeken door dezelfde media analyse. Vervolgens wordt de verkregen informatie uit de media analyse aangevuld met empirische informatie uit de interviews. De onderzoeksobjecten en de bronnen zijn ook bij deze vraag hetzelfde, namelijk de Libische Nederlanders als respondenten.

### **3.3. Dataverzameling**

De eerste vorm van dataverzameling in dit onderzoek zal gedaan worden door een media analyse. In de media analyse zal gekeken worden naar Libiërs die in Nederland wonen en ten tijde van het conflict in de media zijn geweest om hun verhaal te vertellen. De media die onderzocht wordt zal onder andere bestaan uit geschreven media en beeldmedia.

De interviews vormen de belangrijkste bron van data. Het vinden van respondenten wordt in dit onderzoek op verschillende manieren gedaan. Ten eerste aan de hand van verschillende contactpersonen en verenigingen. De belangrijkste daarbij is de Libische gemeenschap in Nederland. Zij hebben een breed netwerk van Libiërs in Nederland en kunnen er voor zorgen dat deze Libiërs in contact komen met dit onderzoek. Maar ook andere Libische verenigingen in Nederland kunnen gebruikt worden om aan respondenten te komen. De tweede manier om aan respondenten te komen is via media. Op het internet is veel Nederlandse media te vinden die berichten over de conflicten in Libië. Daarbij laten zij ook Libische Nederlanders aan het woord en deze mensen zouden ook kunnen dienen als respondenten voor dit onderzoek. Het voordeel van deze mensen is dat zij al een keer hun verhaal hebben willen doen in de media en waarschijnlijk minder terughoudend zijn om een interview te geven. De derde manier om aan respondenten te komen is via Facebook. Facebook is een sociaalnetwerk website waarop je heel gemakkelijk in contact kunt komen met mensen van over de hele wereld. Er is daarbij ook een pagina speciaal voor Libiërs die in Nederland wonen. Via deze pagina kunnen een aantal Libiërs benaderd worden voor een interview. Dit zijn de initiële drie manieren om aan respondenten te komen. Omdat het aantal Libiërs in Nederland schaars is en het voor een buitenstaander moeilijker is om met ze in contact te komen wordt er in dit onderzoek ook



gebruik gemaakt van snowball sampling. Deze kleine groep van ongeveer 1096 Libiërs in Nederland is het beste te bereiken via andere Libiërs (CBR, 2011).

Snowball sampling is een keten verwijzing methode waarbij een sample is opgebouwd uit een basis van eerste contacten die wordt gevraagd om andere contacten en zij worden op hun beurt ook weer gevraagd om andere contacten (Wright & Stein, 2005). Hierbij begin je met een aantal individuen uit een bepaalde populatie, ook wel een 'sample' genoemd. Elk individu in de sample wordt gevraagd om een *x-aantal* andere individuen uit de populatie aan te wijzen. Deze aangewezen personen mogen dan ook weer een *x-aantal* personen aanwijzen en deze personen mogen dan niet al tot de sample behoren. Dit gaat door totdat je uiteindelijk voldoende individuen in je sample hebt (Goodman, 1961).

Omdat dit een kwalitatief onderzoek is zal ik gebruik maken van het kwalitatieve interview, dit houdt in dat het een open vraaggesprek is waarbij ik gebruik maak van een interviewhandleiding waarin gesprekstopics staan aangegeven (Wester & Peters, 2009, p. 61). De gesprekstopics sluiten aan bij de centrale begrippen uit dit onderzoek. Om het interview niet geheel open te houden en dus toch een beetje te sturen, bevat de topiclijst ook aandachtspunten om door te vragen (Wester & Peters, 2009, p. 62). Het kan ook handig gebruikt worden om een andere weg in te slaan wanneer het interview vast loopt, of niet zo lekker gaat (Flick, 2009). Toch blijft een open gesprek het belangrijkste. De respondent moet gewoon zijn verhaal kunnen vertellen zonder dat het te veel gestuurd wordt. Op die manier komt de beleving en betrokkenheid van de respondent het beste naar voren.

### **3.4. Interviews**

Het vinden van de respondenten bleek erg lastig te zijn. Ik heb veel mensen benaderd maar de meesten wilden liever niet over het onderwerp praten of reageerden helemaal niet. Uiteindelijk heb ik vier Libiërs in Nederland gevonden die wel geïnterviewd wilden worden. Gedurende het doen van de interviews kwam ik er al snel achter dat vaste vragen niet werken bij dit soort interviews. Het gaat beter wanneer ik een aantal topics heb die aan bod moeten komen. De vragen rondom die topics worden dan wel gedurende het interview gevormd. Een aandachtspunt voor de volgende keer is wel dat ik wat meer op een professionele manier mijn aandacht erbij moet houden. Ik raakte bij alle interviews geïntrigeerd door het verhaal waardoor ik soms vergat door te vragen bij bepaalde informatie. Wanneer ik dan het interview uitwerkte merkte ik dat ik vaak om meer informatie had moeten vragen.

## 4. Media analyse

In deze media analyse wordt de berichtgeving rondom het conflict in Libië onder de loep genomen. Het gaat hierbij over hoe de beleving en betrokkenheid van de Libische diaspora terugkomen in de media. Op het internet zijn veel filmpjes van verschillende omroepen te vinden waarbij Libiërs in Nederland aan het woord komen over het conflict in hun thuisland. Daarnaast wordt hier ook gekeken naar zogeheten self-organized media, mensen en organisaties die zelf filmpjes of artikelen maken zonder dat ze gebonden zijn aan bepaalde regels. Als eerste komen de nationale media aan bod. Onder andere de Volkskrant, de NOS, Nieuwsuur en Hart van Nederland hebben bericht over verschillende momenten van het conflict in combinatie met de Libische diaspora in Nederland. Hierbij worden verschillende soorten media zoals beeldmedia en geschreven media gebruikt. Naast de nationale media blijkt ook dat de regionale media geïnteresseerd zijn in het conflict in Libië. Omroep West heeft meerdere malen Libiërs in Nederland aan het woord gelaten over het conflict in hun thuisland. Als laatste wordt ook nog aandacht besteed aan de self-organized media. Hierbij komen twee filmpjes van de organisatie Spirit of Squatters aan bod en een interview met een Libische migrant uit het blad van de Technische Universiteit (TU) Delft.

### 4.1. Libiërs in Nederland in de media

Op 22 februari 2011 heeft in Den Haag een demonstratie tegen Gaddafi plaats gevonden. Onder andere de Volkskrant deed hiervan verslag. Zij stellen dat ongeveer vijftig tot zeventig Libiërs aan het demonstreren waren op het plein voor het gebouw van de Tweede Kamer. De betogers willen als eerste dat Gaddafi vertrekt uit Libië. Maar dat is niet hun enige boodschap. Middels pamfletten roepen de demonstranten de Nederlandse regering op om maatregelen te nemen tegen het regime van Gaddafi. De demonstranten zijn ervan overtuigd dat de Westerse landen Gaddafi zijn gang laten gaan vanwege economische motieven. Hierbij wordt gedoeld op de grote olieproductie van Libië waaraan deze Westerse landen veel geld verdienen. Met deze demonstratie hopen de Libiërs in Nederland dat de Nederlandse regering toch maatregelen gaat nemen tegen het huidige bewind.

Ook de NOS deed verslag van deze demonstratie (NOS, 22 februari 2011). Opvallend is dat zij berichten over 150 tot 200 betogers. Dit kan liggen aan het feit dat het radioverslag van de NOS later was dan het bericht van de Volkskrant en er meer mensen bij zijn gekomen. De verslaggever laat weten dat het een felle en heftige demonstratie is waarbij vooral de jonge mannen veel leuzen schreeuwen. Behalve dat zij scanderen dat Gaddafi moet verdwijnen, dragen ze volgens de verslaggever ook vreselijke foto's van de afgelopen dagen met zich mee waarop bloederige mensen

uit Libië te zien zijn. Hij praat met verschillende Libische demonstranten. Een demonstrant laat weten dat ze blij is met de hoge opkomst en dat ze hiermee duidelijk hun stem laten horen, namelijk een stem tegen Gaddafi. Ze laat weten dat de demonstranten hiermee willen zeggen dat Gaddafi snel weg moet en de genocide, zoals ze het noemt, in Libië onmiddellijk moet stoppen. Daarnaast is ze kritisch op de afwachtende houding van Nederland en de rest van de wereld. De NAVO kijkt volgens haar vanaf de zijlijn toe terwijl Gaddafi zijn eigen volk aan het uitroeien is. Familie daar kan ze nog redelijk goed bereiken via de telefoon al is het wel lastiger geworden de afgelopen dagen. Een andere demonstrant vertelt dat ze gisteren nog even contact heeft gehad met familie in Libië maar dat zij niet te veel durfde te vertellen omdat familieleden bang waren dat de telefoon afgetapt zou worden. De demonstranten geven aan dat ze doorgaan met demonstreren zodat Nederland zich er uiteindelijk ook mee gaat bemoeien.

Televisieprogramma Nieuwsuur heeft verschillende uitzendingen aan het conflict in Libië gewijd. In de uitzending van donderdag 20 oktober 2011, de dag waarop Gaddafi gevangen en vermoord wordt, komen verschillende personen aan het woord. De uitzending begint met beelden vanuit Libië waarop te zien is hoe Gaddafi gevangen wordt genomen, hoe de Libiërs daar feest vieren en wat de reactie is van de rebellen en de nieuwe overgangsraad. Daarnaast komt een verslaggever in Tripoli aan het woord en reageert de internationale politieke wereld op het bericht dat Gaddafi verslagen is. Er wordt ook aandacht aan de Libiërs in Nederland besteed want in de studio hebben ze Mohammad Khattal uitgenodigd. Hij is gevlucht uit Libië en woont al vele jaren in Nederland. Hij vertelt dat hij die morgen op de televisie hoorde dat Gaddafi gevangen was genomen en sprakeloos was. Toch was hij ook behoedzaam want hij dacht, eerst zien en dan pas geloven. De gevoelens van vreugde, verlossing en bevrijding overheersen bij hem. Hij is ook blij met de hulp van de NAVO en geeft aan dat de overgangsraad alle Libiërs geholpen heeft, ook de bevolking die achter Gaddafi staat. Khattal realiseert zich goed dat de dood van Gaddafi niet het einde is. Het klopt dat ze een hoofdstuk hebben afgesloten en dat de onderdrukking van Gaddafi nu weg is. Maar het land moet opnieuw opgebouwd worden en veilig gemaakt worden. Hij kijkt met hoop en optimisme naar de toekomst mede omdat ruim negentig procent van de Libiërs achter de overgangsraad staat. Hij ziet dat het een lastige fase gaat worden omdat de mentaliteit van de Libiërs na 42 jaar onderdrukking opnieuw opgebouwd moet worden. Het volk zal moeten wennen aan een burgerrechtstaat, respect voor mensenrechten en geen corruptie. Dat gaat heel veel tijd kosten volgens Khattal maar het zal hen lukken. Hij benadrukt dat vele jonge Libiërs die in Europa of elders in de westerse wereld gestudeerd of gewoond hebben weten hoe een democratisch land eruit ziet en Libië opnieuw kunnen opbouwen. Als laatste geeft Khattal aan dat hij vandaag opnieuw geboren is met een nieuwe toekomst en een nieuw perspectief.

Ook andere Libiërs in Nederland komen in de uitzending aan het woord. Adel Ghobbar is docent aan de TU Delft en bekijkt samen met Nieuwsuur de beelden van een dode Gaddafi. Hij noemt het geweldig en is ervan overtuigd dat het echt Gaddafi is. Hij vertelt dat hij het nieuws al de gehele dag aan het volgen is maar nog niet direct geloofde dat Gaddafi gevangen was genomen omdat dit al vaker verteld is de afgelopen drie a vier maanden. Hij was pas overtuigd toen hij de beelden van een overleden Gaddafi zag. Volgens hem is dit een historische dag voor Libië. Hij benadrukt dat het goed is dat Gaddafi dood is en niet is gevlucht omdat hij anders het land in zijn greep zou blijven houden, hij heeft volgens Ghobbar dan nog steeds veel geld en contacten in Libië en dit zou er voor kunnen zorgen dat Libië een instabiel land wordt. Ghobbar is duidelijk over wat er met de aanhangers van Gaddafi zou moeten gebeuren. Degene die bloed aan hun handen hebben of corrupt zijn geweest zullen bestraft moeten worden, maar de mensen die alleen in hem en zijn ideeën geloofden zullen zich gewoon moeten aanpassen aan de nieuwe maatschappij in het land. Ghobbar benadrukt dat Libië anders is dan Irak of Afghanistan omdat de Libiërs het zelf gedaan hebben, omdat ze er zelf een hoge prijs voor hebben moeten betalen. Daar zouden ze van moeten leren om vervolgens een mooi en goed verenigd Libië op te bouwen.

In een reportage van Hart van Nederland van 18 maart 2011 gaat het over de aangenomen VN resolutie en het staakt-het-vuren in Libië. Hierbij komen Yasser Masauod en zijn vrouw Mariska aan het woord. De televisie staat bij hen de gehele dag en nacht aan, zeker nu besloten is dat er een no-fly zone boven Libië komt. Ze zijn heel blij met deze no-fly zone, maar laten ook weten dat als dit vliegverbod er niet was geweest, de ramp niet te overzien zou zijn. Uiteraard probeerde Masauod direct zijn familie in Libië te bellen, maar vanwege de vele bombardementen kreeg hij niemand aan de lijn. Een paar dagen geleden had hij wel nog met zijn familie gesproken, toen overheerste vooral angst omdat ze continue gewerschoten en bombardementen hoorden. Masauod en zijn vrouw zijn van mening dat de VN veel eerder had moeten ingrijpen, maar ze hebben de hoop dat als alle landen gaan ingrijpen het conflict in Libië snel over zal zijn.

In een andere reportage van Hart van Nederland van 22 augustus 2011 komt Tarek Jaballah uit Den Haag aan het woord. Hij heeft gemengde gevoelens. Aan de ene kant is hij blij dat het regime van Gaddafi bijna is gevallen, aan de andere kant maakt hij zich ook zorgen over wat er in Tripoli gebeurt en wat er nog gebeuren zal in de hoofdstad. Gaddafi's acties zijn volgens Jaballah onvoorspelbaar. Misschien heeft hij nog chemische wapens of raketten die hij gaat gebruiken op het Libische volk. Volgens Jaballah gaat het nu allemaal zo snel omdat het volk heeft moeten kiezen, het is zij of Gaddafi. Deze morgen is hij terug gekomen uit Libië waar hij heeft gepraat met de rebellen en heeft geholpen in een ziekenhuis. Nu hij weer thuis is blijft hij zo veel mogelijk het nieuws volgen. Hij hoopt dat ze Gaddafi snel vinden of zelfs vermoorden. Pas als hij verdwijnt, is er volgens hem rust mogelijk

in het land. Hij heeft daarom ook goede hoop voor de toekomst, het zal nog wel even duren voordat het land weer stabiel wordt maar uiteindelijk komt het goed volgens Jaballah. Over Gaddafi is hij duidelijk, de man heeft niets goeds gedaan voor het land en in alle gevallen is Libië beter af zonder hem.

Omroep West heeft twee filmpjes waarin zij Libiërs uit de regio Zuid-Holland-Noord aan het woord komen. Het eerste filmpje gaat over een Libisch gezin dat in Oegstgeest woont en elke dag in angst leeft (Omroepwest, 23 februari 2011). Ze proberen contact te houden met hun familie daar maar de telefoonlijnen zijn afgesloten. Daarnaast kan de familie daar niet echt iets zeggen omdat ze bang zijn dat de telefoon afgeluisterd wordt. Verder dan een 'het gaat goed' komen ze vaak niet. De dochter van het gezin vertelt dat ze er fysiek en emotioneel aan kapot gaan, ze eten en slapen niet goed, volgen 24 uur per dag het nieuws. Een gevoel van machteloosheid overheerst bij hen omdat ze wel goede berichten horen, maar nooit weten in hoeverre deze berichten ook kloppen. Als laatste wordt er een filmpje getoond waarop te zien is dat een gevechtsvliegtuig van het leger van Gaddafi burgers in de stad Benghazi beschiet. Het gezin denkt dat als Gaddafi eenmaal weg is er eindelijk, na 42 jaar, vrijheid is voor het Libische volk.

In het tweede filmpje van Omroep West over Libië komt Adel Ghobbar aan het woord, hij werkt in Nederland maar zijn hele familie woont nog in hartje Tripoli (Omroepwest, 22 februari 2011). Hij is elke minuut van de dag bezorgd om zijn familie daar, zeker omdat ze vlakbij het groene plein in Tripoli wonen waar aanhangers en tegenstanders van Gaddafi zich verschillende keren verzameld hebben. De telefoon ligt de hele tijd naast hem zodat hij constant bereikbaar is wanneer familie contact kan opnemen. Ghobbar geeft aan dat zijn familie in Libië geschokt is door wat ze zien op straat en de gewerschoten die ze horen. Hij kan niet geloven dat de autoriteiten in Libië op de demonstranten schieten, op hun eigen volk. Hij had dit totaal niet zien aankomen en is zichtbaar geschokt door de gebeurtenissen in zijn thuisland. Hij had niet gedacht dat Gaddafi vliegtuigen zou inzetten om op de demonstranten te schieten. Dat geeft voor hem aan dat er een echte oorlog aan de gang is in Libië. Ondanks al het geweld gelooft Ghobbar dat dit het einde van het regime van Gaddafi is, vroeg of laat zal zijn macht vallen. Daar twijfelt hij niet over.

Ghobbar komt vaker voor in verschillende media. Doordat hij werkzaam is aan de TU Delft wilde het weekblad van de TU een artikel wijden aan hoe de Libiërs buiten Libië de conflicten in hun thuisland beleven (Sharma, 2011). Hiervoor hebben ze Adel Ghobbar gevraagd om wat vragen te beantwoorden. In de inleiding van het artikel wordt al direct de toon gezet. *“with scores of casualties being reported every day as Libyans continue to face a brutal backlash from soldiers loyal to the regime of Colonel Muammar Gaddafi, who has ruled the country with an iron fist for the 42 years”* en

*“the world watches the bizarre battle of the Libyan people against the ‘Mad dog of the Middle East’.”*

Zinnen als deze geven direct aan dat dit geen objectief artikel is, maar dat men duidelijk kiest voor de kant van de opstandelingen en het volk. Na de inleiding volgt een interview met Ghobbar, waarin hij aangeeft dat hij bezorgd is om zijn familie daar. Gaddafi vermoordt zijn eigen mensen, ook als ze niet vechten en dat maakt de situatie heel angstig. Gelukkig probeert hij heel veel dingen te doen. Hij is lid van de Libyan Opposition in Washington en hij probeert via zijn relaties met onder andere Airbus en Lufthansa er voor te zorgen dat zij stoppen met het steunen van het regime in Libië. Ghobbar is dan ook duidelijk in zijn mening over Gaddafi, dat is volgens hem gewoon een verschrikkelijke man, iemand die niet spoort. Hij is ook heel duidelijk in zijn mening over internationale hulp. Volgens hem moet er een no-fly zone komen, die er uiteindelijk ook kwam, en zouden westerse troepen de militaire basissen van Gaddafi moeten bombarderen. Daar staat tegenover dat hij absoluut geen buitenlandse militaire troepen aan land wil hebben omdat hij bang is dat er anders in Libië hetzelfde gaat gebeuren als wat er in Afghanistan en Irak is gebeurd. Het komt duidelijk naar voren dat Ghobbar heel veel van zijn land houdt en er veel voor over heeft zodat het weer een mooi en leefbaar land wordt, volgens hem kan dat alleen zonder Gaddafi.

Naast verschillende artikelen en een radio-uitzending zijn er ook verschillende filmpjes gemaakt over demonstraties tegen Gaddafi in Nederland. De volgende twee filmpjes zijn gemaakt door Spirit of Squatters Collective, dit is een organisatie/groepering die verslag doet van acties en demonstraties en gezien kan worden als een self-organized medium waarbij de Libiërs zelf ook meerdere malen aan het woord komen. Op 27 februari 2011 was er een demonstratie van Nederlandse Libiërs op de Dam in Amsterdam. Spirit of Squatters Collective doet hiervan verslag en geeft aan solidair te zijn met de Libische bevolking en haar revolutie. De twee filmpjes duren vijf en acht minuten en hierin is te zien hoe een groep van 30 á 40 Libiërs protesteren tegen het regime en geweld van Gaddafi. Een vrouw doet het woord en vertelt voor de camera waarom ze hier zijn en wat er aan de hand is (Spiritsofsquatters, 27 februari 2011a). Ze willen hun steun betuigen aan hun broeders en zusters in Libië, zoals ze het zelf zeggen. Daarnaast willen ze de aandacht van de westerse wereld vragen zodat zij sancties oplegt aan Gaddafi om het geweld en het moorden te stoppen. Ze geloven dat eventuele sancties er toe kunnen leiden dat er een einde komt aan het regime van Gaddafi. Ze geeft ook aan dat het enige wat ze kunnen doen, is het volk steunen en het nieuws op de voet proberen te volgen. Hopen dat die verschrikkelijke man uiteindelijk weg gaat. Tijdens de demonstratie hebben de Libiërs ook verschillende spandoeken en borden mee. Met teksten als; *“1 people, 1 nation, 1 voice, get out Gaddafi”* en *“sanction Gaddafi, not Libya”*. Daarnaast zingen ze Libische liederen en roepen ze dat Gaddafi het land moet verlaten. Ook zijn er verschillende posters met spotprenten over Gaddafi en zijn zonen te zien en leggen ze zijn foto op de grond om er vervolgens op te gaan staan en te

stampen. Op de grond liggen bloemen en een spandoek met de tekst “*Stop nu*” naast verschillende foto’s van overleden burgers en rebellen. Opvallend is dat het voornamelijk jongeren zijn en er lopen ook een aantal kleine kinderen mee. Verschillende protestborden uiten ook kritiek op de internationale gemeenschap. Zo zie je op een foto de Europese leiders en daaronder staat de tekst “*Wij houden ons STIL*”. Een ander bord vraagt zich af waar de mensenrechtenorganisaties zijn (Spiritsofsquatters, 27 februari 2011b). Men is ook boos en verbaasd over de houding van de westerse wereld en betreurt de lange stilte over de gruwelijkheden die plaatsvinden in hun land. Volgens hen is het duidelijk dat de eigen economische politieke belangen van de westerse landen meer waarde hebben. In deze filmpjes is duidelijk te zien wat een gedeelte van de Nederlandse Libiërs vinden van het conflict in Libië, van het regime van Gaddafi maar ook van de reactie van de internationale wereld.

#### **4.2. Conclusie**

Bovenstaande media geven een beeld weer van de Libiërs die in Nederland wonen. Er kan hierbij gesproken worden over de Libische diaspora van Nederland. De beleving van deze Libische diaspora bij het conflict komt naar voren op verschillende manieren. Het gevoel van angst overheerst omdat men bang is voor wat komen gaat. Daarnaast heerst bij de Libiërs in Nederland ook een gevoel van machteloosheid. Deze komt voornamelijk voort uit het feit dat ze in Nederland zijn en niet in Libië bij hun familie en vrienden. Ook de betrokkenheid van deze mensen komt duidelijk naar voren. In eerste instantie doordat ze zichtbaar meeleven met de bevolking van Libië en het nieuws constant volgen. Daarnaast zijn er ook veel mensen die actief betrokken raken bij het conflict door bijvoorbeeld deel te nemen aan demonstraties of acties in werking zetten om de Libische bevolking daadwerkelijk te helpen. Toch moet er ook een kanttekening worden geplaatst aangezien het hierbij wel gaat over beelden uit de media. Het is dus geen directe bron van informatie en de informatie kan op bepaalde momenten aangepast worden. Met andere woorden, de media bepalen wat jij ziet, hoort en leest en passen het aan naar hun wensen.

In de komende hoofdstukken over beleving en betrokkenheid kan gekeken worden of het beeld van de beleving en betrokkenheid van de Libische diaspora in Nederland uit de media overeenkomt of juist verschilt met het beeld dat de respondenten geven over beleving en betrokkenheid.

## 5. Beleving

In dit hoofdstuk is te lezen hoe de respondenten de conflicten in Libië hebben beleefd. Hierbij wordt voornamelijk gefocust op de gedachten en gevoelens die de respondenten hadden ten tijde van het conflict. De namen van de respondenten zijn gefingeerd.

### 5.1. Iman – Eindelijk verandering

Iman is 23 jaar oud en studeert op dit moment Engelse taal en literatuur aan de Universiteit van Utrecht. Ze is geboren in Libië en toen ze twee jaar oud was, is ze met haar ouders, broers en zussen naar Nederland verhuist omdat haar vader werk in Nederland kreeg. Haar hele jeugd en opvoeding heeft ze dus in Nederland gehad. Toen Iman 19 jaar oud was, liep het contract van haar vader af en verhuisden ze terug naar Tripoli. Ze hebben toen drie jaar in Tripoli gewoond en in maart 2011 is ze samen met haar broers en zussen terug gegaan naar Nederland vanwege het geweld in Libië. Ze heeft het conflict dus vanuit twee plaatsen meegemaakt. In het begin toen ze nog in Tripoli woonde en later toen ze weer verhuisde naar Nederland vanuit hier. Daarnaast geeft ze aan dat ze het conflict ook vanuit twee standpunten heeft meegekregen. Zelf zegt ze hier over: *“Ik heb het beeld gekregen van het volk en ook hoe het daar als autoriteit ging, ook over al die mannen die achter Gaddafi stonden die dachten dat er wel wat zou komen, maar de laatste gedachte die ze hadden was dat er ook echt iets zou gebeuren. Niemand, maar dan ook echt niemand had verwacht dat dit zou gebeuren”*. Het beeld van de autoriteiten kreeg zij via haar oom die de minister van financiën was, hij was een van de mannen die achter Gaddafi stond en zij waren van mening dat het allemaal wel zou loslopen, goed zou komen. Maar op dat moment kwamen mensen al de straten op en hadden mensen het lef om te protesteren tegen het regime en Iman geeft aan dat ze op dat moment dacht: *“we zullen wel zien en jullie onderschatten het”*. Dat gevoel is er bij haar niet altijd geweest aangezien ze in de jaren, weken, maanden voor het starten van de protesten geen moment gedacht heeft dat mensen het lef zouden hebben om tegen het regime van Gaddafi in te gaan. Ze was verbaasd dat het tot een protest kwam omdat het leek alsof de Libiërs er wel vrede mee hadden. Ze keurden het niet goed, maar ze waren aan de veertig jaar durende dictatuur gewend.

Toen de protesten in Tunesië en Libië uitbraken, hoopte Iman wel dat het over zou slaan naar Libië, maar dat het ook echt zou gebeuren had ze nooit gedacht. Libië is niet zoals Tunesië en Egypte volgens Iman. Het regime van Gaddafi was vele malen strenger en sterker dan de regimes in Tunesië en Egypte.” *In Libië was het anders, het ging daar allemaal over Gaddafi en zijn zoons”*, aldus Iman. Men had er geen enkele vrijheid. Het gevoel van geen vrijheid hebben werd voor Iman heel duidelijk toen zij vier jaar geleden terug verhuisde naar Libië. Dat is ook de reden dat sinds de dag dat ze is teruggekeerd zich tegen Gaddafi en zijn regime heeft gekeerd. Dit komt, zo zegt ze zelf, doordat ze



anders heeft gekend, ze heeft anders geleefd, namelijk in een leven en een land waar vrijheid heel vanzelfsprekend is. Ze was niet gewend om op alles ja en amen te zeggen. Dit conflict kwam bij haar het meest naar voren op haar Libische school. Waarbij van haar werd verwacht dat ze netjes de regels volgde en deed wat haar gevraagd werd zonder vragen te stellen. Iman omschrijft de situatie zo: *“Ik zat echt tussen twee werelden in. Toen was mijn keuze eigenlijk al gemaakt vanaf dag een. Je hebt het recht om na te denken, je hebt het recht om dingen uit te spreken. We mochten niet eens meer eens zelf denken. Er werd al voor je gedacht, hoe je moest zijn en hoe je je moest gedragen”*.

Omdat het regime zo streng was en de touwtjes in handen had wat betreft zo'n beetje alles was het erg lastig om op de hoogte te blijven van het conflict, zegt Iman. In het begin bleef je op de hoogte door internet, maar al heel snel werd dat afgesloten. Dat gold een paar dagen later ook voor radio en tv. Op een gegeven moment kon je niets meer, je was zelfs te bang om onderling te praten. Vanaf dag een was het geen rustig en vredig protest in Libië. Iman vertelt dat ze vanaf het begin dagelijks wapens en geweerschoten hoorde, de hele nacht lang. Dit zijn natuurlijk angstige momenten. Terug in Nederland was die angst er nog steeds bij Iman omdat haar ouders en de rest van haar familie nog steeds in Tripoli waren en omdat het moeilijk was om contact te houden. Inmiddels had ze wel weer tv, internet en radio om alles te volgen, maar contact met familie was nog steeds erg gevaarlijk.

Toen de VN missie er kwam heerste bij Iman het gevoel van eindelijk, eindelijk werd er iets gedaan. Iman is ook van mening dat de dood van Gaddafi niet het werk kan zijn geweest van de rebellen zelf maar dat bijvoorbeeld de VN wisten waar hij zat. In eerste instantie geloofde ze ook niet dat hij dood was. Daarnaast geeft ze aan dat als het aan haar had gelegen ze het liefste wilde dat hij nog eventjes in leven was gebleven. Alleen maar om hem te ondervragen wat hij eigenlijk wel niet dacht? Wie hij is? En waarom hij dit allemaal doet. Toch zegt ze dat het strategisch gezien beter is dat hij dood is. Want toen hij stierf viel zijn hele systeem in elkaar en nog zijn er mensen die hem vereren als een soort profeet.

## **5.2. Mahdi – Alles voor het thuisland**

Mahdi is 58 jaar oud en van Libische afkomst. In 1991 is hij naar Nederland gekomen omdat hij een baan kon krijgen bij DSM in Zuid-Limburg. Inmiddels woont hij met zijn Nederlandse vrouw voor vast in Nederland maar zijn hele familie woont nog in Libië. Tijdens het conflict is hij naar Libië gegaan om daar de mensen te helpen. Op 12 maart 2011 is hij vertrokken en pas vijf maanden later kwam hij terug naar Nederland.

Mahdi geeft aan dat de inwoners van Arabische landen de laatste jaren kritischer naar hun eigen land kijken. Mahdi: *“The arab countries looked at their own country and to countries in the rest of the world and they see that their leaders treat their people not in the right way, they don’t give them anything, they give them nothing. They treat their own people as slaves”*. Mahdi merkte dat steeds meer mensen dit oneerlijk vonden. Hij ziet de aanslag van Boazizi dan ook als een aanleiding, een wake up call en niet als de oorzaak van de protesten. Libië ligt tussen Tunesië en Egypte in en de dingen die daar gebeurden gaven de Libiërs hoop en maakten dat ze uiteindelijk ook gingen protesteren. Mahdi was daardoor niet echt verbaasd dat er protesten kwamen, maar wel over hoe het gegaan is. Hij is geschrokken van het feit dat ze zoveel mensen verloren hebben. Hij had niet verwacht dat de protesten zouden uitlopen tot een burgeroorlog en dat het zo groot zou worden. Mahdi dacht eerder aan een soort coup waarbij enkele hoge mensen Gaddafi van de troon zouden stoten. Hij dacht zeker niet aan een massale opstand van het volk aangezien ze weten waartoe hij in staat is om zijn macht te behouden. Ten eerste vanwege de wapens die hij heeft, maar ook gezien het feit dat er zoveel mensen nog achter hem staan, hem nog vereren als een soort profeet. Tijdens het conflict heerste volgens Mahdi bij de Libiërs het gevoel dat ze succes moesten hebben, er was geen andere optie. Hij zegt daarover: *“Everybody fights, even the women. It’s dead or alive, there is no other choice. You have to fight and you have to protect yourselves because otherwise you will die. In the beginning we were so afraid to loose, so we fight to win”*. Dit gold zeker voor de mensen uit Benghazi. Zij moesten wel vechten tegen Gaddafi en zijn regime anders zou hij de stad letterlijk platgooien en iedereen uitmoorden. Het was voor hen dus echt vechten om in leven te blijven en om de mensen te beschermen waar je van houdt aldus Mahdi. Hij benadrukt hoe mooi het land wel niet is en wat voor mogelijkheden het land heeft. Maar dat een man als Gaddafi het hele land kapot heeft gemaakt, al het geld voor zichzelf gehouden heeft en Libië en haar inwoners verwaarloosd heeft. Hij wordt emotioneel wanneer hij terug denkt aan al het leed dat de mensen in zijn land hebben moeten ondergaan, aan al die pijn die de mensen gehad hebben en in vele gevallen nog steeds hebben.

Mahdi vertelt ook dat rond 1970, 1975 hij echt anders naar Gaddafi ging kijken. Gaddafi begon toen met het openlijk ophangen van mensen tijdens de ramadan. Toen werd hij wakker en dacht: dit is niet correct. Dit is niet goed om je macht te tonen door mensen op te hangen tijdens de heilige maand. Mahdi: *“He should show his power in another way, not by killing people. Make me a nice hospital, make me a nice school and show your power in that way”*. Met andere woorden, laat me je macht zien door iets goed te doen voor het land.

De VN missie kwam volgens Mahdi precies op tijd. Dat was de redding voor het volk want hoe kun je met kleine geweren en messen het opnemen tegen Gaddafi en al zijn grote wapens? Pas toen hij gevangen was genomen en gedood werd, was de dreiging echt weg. Omdat hij alles in handen heeft

viel alles uit elkaar toen hij wegviel. De mensen die samen met hem gevochten hebben zijn gevlucht want ze wisten dat er zonder hem niets meer zou overblijven.

In de afgelopen jaren was Mahdi al van mening dat Gaddafi een verschrikkelijk weerzinwekkende man was, maar hij vertelt dat tijdens het conflict en erna pas echt duidelijk werd wat voor een man het was. Ze hadden wel hun vermoedens maar ze wisten het niet zeker totdat ze het zelf zagen, geld, wapens, goud en andere rijkdom dat het volk zo hard nodig had. Maar ook een heleboel weerzinwekkende dingen die laten zien dat deze man niet spoorde, aldus Mahdi. Hij heeft dingen gezien en foto's gezien, het is verschrikkelijk, maar het hoort wel bij hun verhaal, bij hun geschiedenis. Je kunt het niet verstoppen. De dingen zijn gebeurd en iedereen mag weten hoe en wat. Je moet het niet achterhouden, zo meent Mahdi.

### **5.3. Enas – Jong in Libië**

Enas is een Libische vrouw die in Nederland geboren is, maar haar hele familie komt uit Libië. Ze is 19 jaar oud en eerstejaars student economie en bedrijfskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Toen ze 16 jaar oud was is zij met haar familie terugverhuisd naar Libië. Maar eind februari 2011 is ze weer terug gekomen naar Nederland omdat het te gevaarlijk werd.

Toen de protesten in de Arabische wereld begonnen, woonde Enas nog in Libië. Ze herinnert zich het nog heel goed toen ze voor het eerste van de protesten hoorde. Op dat moment zat ze in de auto en hadden ze het over opstanden in Tunesië en een man die zelfmoord had gepleegd. Het eerste wat ze toen dacht was, dit is zo weer over, het is een bevolging. Maar het bleef doorgaan en ook in Egypte, dus dan ga je er op een gegeven moment wel meer in geloven. Toch was Enas wel nog voorzichtig want in Libië kon je niet zomaar zeggen dat er hier ook zoiets zou gebeuren. Toen ze het er een keer met vrienden over had terwijl ze in de sportschool zat, zei de directrice dat ze daar helemaal niet over zouden mogen praten hier, dat ze dat maar ergens anders moesten doen. Uit angst dat andere verkeerde mensen het horen. Sowieso zijn volgens Enas de ouderen veel voorzichtiger, zij voelen meer die angst en de revolutie is door jongeren gestart. Zelf zegt ze daarover: *“Eigenlijk is de revolutie helemaal door jongeren gestart, die waren het helemaal zat en wilden het niet meer zo hebben, zij waren veel meer op de hoogte van de westerse cultuur en zij hadden zoiets van: dat willen wij ook. Wij willen ook kunnen doen wat we willen doen en niet bang te hoeven zijn dat er op een gegeven moment iemand langs komt bij je huis om je op te pakken”*.

Toch was ze verbaasd over de protesten en zag zij ze niet aankomen, maar toen het eenmaal begonnen was, heerste bij Enas het gevoel van: Oké, we gaan het doen. Normaal gesproken volgt ze het nieuws niet echt, maar toen het begon in Tunesië is ze alles en iedereen gaan volgen. De hele dag

staat de tv aan en elk detail werd volledig gevolgd ook al stonden ze daar maar op een plein actie te voeren.” *Iedereen was bang maar tegelijkertijd ook heel erg enthousiast*”, aldus Enas. Want er gaan wel mensen dood, er is veel geweld en de economie van zo’n land is ook niet erg stabiel. De angst kwam bij Enas voort uit het feit dat je niet weet wat er gaat gebeuren. Toch hoopte ze wel dat het over zou slaan naar Libië. Ook al is Libië volgens haar anders dan de andere landen. Het regime was strenger, er was geen grondwet, geen parlement en op het uiterlijk was het niet zo streng maar er was veel sociale onderdrukking volgens Enas. Ze vergelijkt Libië met de hiërarchie van Maslow. Op deze behoeftepiramide staan onderaan de lichamelijke behoeften en deze zijn makkelijk te verkrijgen in Libië, brood en olie zijn er heel goedkoop. Maar wanneer je boven de lichamelijke behoeften kijkt, zoals bijvoorbeeld zelfontwikkeling, is dat totaal niet mogelijk in Libië. Enas: *“Boven je basic needs kom je eigenlijk niet. In Libië had je die vrijheid niet, de vrijheid om jezelf te ontwikkelen, om je mening te uiten. Terwijl dat eigenlijk wel zou moeten”*.

Dit was ook een van de redenen dat Enas duidelijk pro-revolutie was. Ze is in Nederland opgegroeid en weet wat vrijheid betekent. Omdat Libië toch haar moederland is wil ze ook het beste voor de Libiërs. Ze vraagt zich af waarom het land zo was. Ze hebben geld en mogelijkheden genoeg maar al het geld ging naar één man waardoor het land onderontwikkeld bleef. Toen de protesten ook oversloegen naar Libië had Enas een heel dubbel gevoel. Zelf zegt ze daarover: *“Het was heel erg, het was blijheid, verrassing en opluchting maar tegelijkertijd toch ook heel veel angst omdat je niet weet wat er gaat gebeuren. Een heel dubbel gevoel”*. Toen de revolutie in Libië dan ook eenmaal op gang kwam was het voor haar moeilijk om op de hoogte te blijven van de gebeurtenissen. Bijna alles was plat gelegd waardoor ze het via via moest horen, maar zelfs dan moest Enas voorzichtig zijn met informatie. Het dagelijks leven in Libië was er op dat moment niet meer, iedereen was gestopt met werk of school en zat thuis af te wachten wat er ging gebeuren. Bang voor wat er ging komen. Die angst bleef Enas ook houden toen ze eenmaal terug in Nederland was, omdat al haar familie daar nog woonde was ze bang voor wat er met hen zou kunnen gebeuren. Die angst nam bij haar een beetje af toen men begon met de VN missie. Eindelijk werd haar land geholpen en volgens Enas kwamen ze precies op tijd want ze had niet willen weten wat er anders gebeurd zou zijn. De angst verdween pas echt toen Gaddafi gevangen werd genomen en werd vermoord. Eerst kon ze niet geloven dat het echt zo was, maar toen duidelijk werd dat hij verslagen was, heerste bij Enas grote opluchting want eindelijk was het voorbij. Ze is ook van mening dat het beter is dat Gaddafi niet meer leeft. Als hij berecht zou moeten worden via het internationaal straftribunaal zou dat niet fijn zijn voor de Libische bevolking. Het internationaal recht is volgens haar veel te langzaam waardoor de Libiërs ongeduldig zouden worden en er zou altijd een dreiging blijven uitgaan van hem. Volgens Enas is hij ook flink gestraft in de twee uur dat ze hem gevangen hebben genomen. Hij had niets

meer, het hele land was tegen hem en dat is voor hem de grootste straf. Nu hij dood is is er eindelijk rust.

#### **5.4. Mustafa – Hart voor Libië**

Mustafa is 45 jaar geleden geboren in Libië maar in 1998 is hij als politieke vluchteling naar Nederland gekomen. Inmiddels woont hij alweer 14 jaar in Nederland en heeft hij hier een leven opgebouwd met zijn vrouw en zijn drie kinderen. Daarnaast is hij docent economie op het MBO.

In december 2010 was Mustafa in Libië en toen signaleerde hij al een aantal dingen, toen hij weer terug was in Nederland werden die signalen alleen maar duidelijker omdat hij op facebook uitnodigingen kreeg voor bepaalde activiteiten. Ondanks deze signalen had Mustafa de protesten niet zien aankomen en hij had zeker niet verwacht dat het tot zoiets groots zou leiden. Nadat het in Tunesië was opgelaaid verwachtte hij dat er in Libië misschien wat kleinschalige dingen zouden gebeuren. Maar dat het hiertoe zou leiden had hij nooit zien aankomen omdat de ervaring heeft geleerd dat het altijd mislukt.

De dagen van de revolutie in Libië omschrijft Mustafa als de rottigste dagen uit zijn leven. Mustafa: *“Ik, mijn partner en mijn drie kleine kinderen hebben hier een leuk en druk leventje en dan krijg je ineens te zien dat je eigen volk in koele bloede afgeslacht wordt. Ik ben ook een paar weken niet meer op het werk geweest, ik kon het niet meer aan”*. Gelukkig kreeg hij wel veel steun van de mensen om hen heen. Maar hoe hij die dagen precies beleefd heeft kan hij niet beschrijven. De dagen werden gekenmerkt door momenten van angst, hoop, frustratie, machteloosheid. Die machteloosheid komt voort uit het feit dat hij heel graag naar Libië toe wilde om de mensen daar te helpen. Maar vanwege zijn politieke activiteiten de afgelopen jaren stond hij op een zwarte lijst in Egypte en Tunesië en was het voor hem verboden om deze landen in te gaan.

Mustafa heeft veel nagedacht over de situatie in zijn land, verschillende scenario's passeren de revue waaronder een eventuele opsplitsing van Libië in een autonoom en vrij oostelijk deel en een westelijk Libië dat nog onder het gezag van Gaddafi zou zijn. Dit zou volgens Mustafa echter niet lang houdbaar zijn omdat Gaddafi uiteindelijk toch zou proberen om het oosten weer in te lijven. Daarnaast hebben Misrata en Sirte in het westen dit scenario verpest omdat ze al snel waren overgelopen. *“Dus uiteindelijk was het alles of niets. Het hele land vrij of het hele land onder Gaddafi. Dat heeft heel veel slachtoffers gekost, geld, inspanning, lobby. Maar het was de moeite waard”*. Aldus Mustafa. Over de inmenging van de NAVO heeft Mustafa gemengde gevoelens. Het zou de opstandelingen in Libië niet gelukt zijn zonder de NAVO en andere buitenlandse hulp. Maar dat er

buitenlandse militaire troepen in zijn land kwamen zag hij niet zo zitten. *“Want niemand wil dat je eigen landgenoten gedood worden door andere militairen. Daarnaast waren we ook bang voor een scenario als in Irak of Afghanistan. Dat is de negatieve kant”*. Maar Mustafa geeft ook aan dat ze geen alternatief hadden. Het was geen eerlijk gevecht want aan de kant van Gaddafi heerste een ‘destroy everything’ mentaliteit en hier zouden de opstandelingen nooit van kunnen winnen.

De dag dat Gaddafi gevangen werd genomen en werd vermoord is ook de dag dat Tripoli viel. Het was die week herfstvakantie in Nederland en Mustafa zat die bewuste donderdag 20 oktober thuis met zijn kinderen. Hij vertelt dat er al een vreugde stemming heerste omdat Tripoli gevallen was en de opstandelingen nu een heel groot gebied erbij gekregen hadden. Dat daarna ook nog Gaddafi gevangen werd genomen was te veel voor Mustafa. *“Ik stond echt te springen, thuis met mijn kinderen. Ik geloofde mijn ogen niet. Het eerste uur toen het binnenkwam zat ik echt mijn zenuwen te vreten, niemand mocht binnenkomen of vragen stellen. Mijn kinderen moesten ook stil zijn. Het was echt een moment dat ik nooit zou vergeten”*. Mustafa ziet deze dag dan ook als een historische dag voor Libië.

## **5.5. Conclusie**

De verhalen van de respondenten geven aan dat ze allemaal op een andere manier de conflicten in Libië hebben beleefd. Iedere respondent maakt andere dingen mee waardoor ze hun eigen beeld creëren. Gedurende het interview met Iman raakte ik geïntrigeerd door de vastberadenheid en volwassenheid die ze had terwijl ze pas 23 jaar oud is. Ze liet duidelijk merken wat ze vond van Gaddafi en zijn regime. Bij het interview met Mahdi merkte ik dat het hele conflict emotioneel gezien heel hoog bij hem zat. Hij bleef maar herhalen hoe mooi zijn Libië wel niet is en hoe Gaddafi het de afgelopen 42 jaar heeft verwaarloosd en misbruikt. Je merkte heel goed dat hij alles voor zijn land over heeft. Bij Enas was duidelijk de geest van de jongere generatie merkbaar doordat ze vertelt hoe zij en haar Libische leeftijdgenootjes omgingen met de aankomende protesten. Er straalt een soort van onbezorgdheid vanaf. Maar tegelijkertijd is ze ook heel volwassen doordat ze het regime van Gaddafi vergelijkt met de hiërarchie van Maslow. Tijdens het gesprek met Mustafa komt direct naar voren hoe moeilijk het voor hem is dat hij hier in Nederland een goed leventje heeft en dat zijn landgenoten moeten lijden en vechten tegen Gaddafi. Doordat hij altijd actief betrokken is geweest bij zijn land komt dit geweld en de bruutheid hard bij hem aan. Toch laat hij dit niet helemaal merken, hij blijft redelijk nuchter tijdens het interview. Waarschijnlijk omdat hij heel veel in de media is geweest vanwege dit conflict en inmiddels geleerd heeft hoe hij zijn gevoelens op een nette manier moet weergeven. Ondanks de verschillende belevingen zijn er ook parallellen tussen de

respondenten. Zo waren ze allemaal van mening dat Gaddafi en zijn regime niet deugden en waren ze blij dat er eindelijk iets veranderde. Daarnaast zijn ze ook van mening dat het land een mooie toekomst voor ogen kan hebben, maar tegelijkertijd kijken ze ook met een beetje angst naar deze toekomst omdat er niets is in het land op dit moment en er nog heel veel fout kan gaan.

## 6. Betrokkenheid

Dit hoofdstuk gaat over hoe de respondenten betrokken zijn geweest bij het conflict in Libië. Het gaat hierbij om bepaalde acties die zij genomen hebben rondom het conflict. Dit kunnen acties in Libië zijn maar ook activiteiten in Nederland of elders in de wereld horen daarbij.

### 6.1. Iman – Eindelijk verandering

Op 17 februari 2011 begonnen in Libië de protesten tegen het regime. Op dat moment woonde Iman in Tripoli. Maar meedoen aan deze protesten is nooit een optie voor haar geweest omdat dat te gevaarlijk zou zijn voor haarzelf maar ook voor de mensen om haar heen. Het enige wat ze toen kon doen was het volgen van het nieuws via radio, tv en internet, maar toen dat afgesloten werd bleef er nog maar weinig over en was het afwachten. Iman vertelt dat zeker tijdens het regime, je mening geven geen optie was. Op school kon ze haar mening niet kwijt want dan was je brutaal en niet goed opgevoed. Het kwam er in feite op neer dat je dan niet in het gelid was en eigenlijk dus tegen je land was. Vanwege je eigen veiligheid en vanwege de veiligheid van andere houd je je wel stil.

Toen Iman weer terug in Nederland was, in maart 2011, kon ze alles weer gewoon volgen. Internet, radio en tv deden het gewoon en het hele conflict werd op de voet gevolgd. Haar ouders bleven in Tripoli bij de familie om hen te helpen, maar ze stuurden hun kinderen terug naar Nederland omdat het daar veiliger was voor hen. Contact was toen vrij moeilijk want bijna alles was afgesloten en via telefoon kon je niet alles zeggen. Zelf zegt ze daarover: *“Dat was niet makkelijk, de gesprekken gingen echt van: Ja, hoe gaat het? Zijn jullie allemaal nog veilig? Dat was eigenlijk de belangrijkste vraag, zijn jullie allemaal veilig? is iedereen binnen? is alles oké? Het ging natuurlijk niet goed, want je zit daar in die situatie. Maar zolang iedereen nog veilig was ging het ‘goed’. Je kon ook niet teveel vertellen want dat zou je hen in gevaar brengen”*. Het hele leven stond voor Iman toen stil, ze probeerde dag en nacht zo veel mogelijk te volgen, met alle media om haar heen om maar op de hoogte te blijven. Dat was alles wat ze op dat moment kon doen want ook toen Iman weer in Nederland was, was het te gevaarlijk om echt actie te ondernemen. Iman: *“Ik wilde hier wat doen, ik wilde meedoen zowel online als ook buiten op straat dingen beginnen, maar dat was voor mij geen optie aangezien het regime van Gaddafi er nog stond en mijn ouders en familie daar nog zijn. Dat zou hen weer in gevaar brengen”*. Het liefste had ze meegedaan met de verschillende protesten die er in Nederland georganiseerd werden, mee lopen met al die Libiërs en laten zien dat je het absoluut niet eens bent met Gaddafi en zijn regime. Maar omdat het protest en de mensen daar gefilmd werden en Iman hoorde dat familie van die mensen in Libië achtervolgd werden bleef ze weg bij die protesten. Je blijft toch bang voor wat er anders met je familie gebeurt.



Door het conflict heeft Iman wel meer contact gekregen met Libiërs die buiten Libië wonen. Ten eerste door het programma Pal Talk. Op die manier kon ze gemakkelijk in contact blijven met mensen en hielden ze elkaar op de hoogte van het nieuws. Daarnaast heeft ze ook meer contact gekregen met Libiërs in Nederland. Voorheen kende ze eigenlijk geen Libiërs in Nederland, daar was ze toen ook niet mee bezig. Maar inmiddels heeft ze onder andere via de LNG (Libische Nederlandse Gemeenschap) wel contact met andere Libiërs in Nederland. Ze heeft samen met een aantal anderen op 17 februari 2012 een feest georganiseerd om het begin van het conflict samen met een heleboel Libiërs in Nederland te herdenken. Iman: *“Ik ben nu wel meer betrokken, ik heb me ook opgegeven als een soort contactpersoon als mensen hulp nodig hebben, niet zo goed Nederlands spreken of niet weten waar ze moeten zijn. Dat je elkaar kunt opzoeken en dat je elkaar kunt helpen”*. Dat is het enige wat ze vindt dat ze nu kan doen. Ze zou op zich wel meer dingen willen doen maar op dit moment ziet ze nog geen rol voor haar weggelegd. Ze is nu nog een student, pas als ze afgestudeerd is en sterk in haar schoenen staat wil en kan ze ook pas echt iets doen. Op dit moment kan ze nog niets bijdragen is haar redenering. Pas als ze zelf iets heeft opgebouwd en iets te geven heeft gaat ze terug naar Libië om de mensen en het land te helpen.

## **6.2. Mahdi – Alles voor het thuisland**

Mahdi vestigde zich in 1991 definitief in Nederland en werkte jarenlang bij DSM in Heerlen. Het was voor hem in die tijd niet makkelijk om in contact te blijven met zijn familie in Libië. Toch sprak hij ze regelmatig en elk jaar ging hij minstens een keer terug om hen te zien. Libië bleef al die jaren toch zijn moederland en dat is ook de reden dat hij op 12 maart 2011 terug ging naar Libië om het land en de mensen te helpen. Toen hij voor het eerst hoorde van de protesten in Libië ondernam hij al direct actie: *“All the Libyans from outside of Libya put their hands together, contacted each other to put our hands together and support our people in Libya”*. Hij wilde wel eerder gaan, maar hij had voor zichzelf besloten dat hij pas naar Libië zou gaan wanneer hij ook daadwerkelijk iets zou kunnen bijdragen. Toen hij hoorde dat in het gebied waar hij vandaan kwam er geen water meer was, was er voor hem een reden om daar naar toe gegaan. Doordat hij verstand heeft van chemicaliën kon hij ervoor zorgen dat er weer genoeg water was. Toen hij eenmaal daar was, is hij ook andere dingen gaan doen. Zelf zegt hij daarover: *“You can’t choose, you have to do everything that you think that helps”*. Uiteindelijk is hij daardoor in totaal meer dan 7 maanden in Libië geweest. In die tijd heeft hij zich vooral beziggehouden met de logistiek van medicijnen. Omdat hij dacht dat dat was wat de mensen daar het hardst nodig hadden. Hij heeft het hele land doorgereisd in een busje met medicijnen. Door het conflict en al het geweld waren medicijnen schaars geworden. Mahdi haalde en kreeg de medicijnen voornamelijk uit Egypte en bracht deze medicijnen, die vaak over de datum waren, naar

dorpen en steden waar mensen ze nodig hadden. Dit was uiteraard niet zonder gevaar voor eigen leven. Het regime van Gadaffi gaf er volgens Mahdi helemaal niets om of jij medicijnen vervoerde voor zieke mensen. Voor hen was je de vijand en moest je uit de weg geruimd worden. Hij vervoerde voornamelijk insuline en andere medicijnen tegen diabetes en medicijnen voor de bloeddruk omdat die het hardst nodig waren volgens hem.

Mahdi vertelt dat de steden flink beschadigd waren en dat het alleen maar erger werd doordat iedereen naar de steden trok. Iedereen wilde met de familie bij elkaar zijn en dus trokken ze naar de steden. Hierdoor raakte de steden, onder andere Benghazi, verstopt en konden ze niet fatsoenlijk werken. Daarnaast is het ook nog eens zo dat de jonge mensen uit de stad vertrekken om mee te vechten, waardoor de oudere mensen in de stad blijven. Deze mensen kunnen veel dingen niet en hebben hulp nodig. Mahdi hielp hierbij door dagelijks meer dan 5000 maaltijden te maken voor de mensen die daar het meeste behoefte aan hebben. Om de maaltijden te kunnen maken hadden ze de gunsten van andere mensen nodig. Mensen die eten over hadden brachten dit naar de 'gaarkeuken' en zo kon er voor de zwakken in de samenleving gezorgd worden. Dit gevoel van eenheid was voor Mahdi heel belangrijk. Hij zegt dat iedereen elkaar hielp en dat het er een groot gevoel van saamhorigheid heerste. Als voorbeeld noemt hij het feit dat mensen hun huizen aanboden aan degene die geen onderdak (meer) hadden, er werd dan voor deze mensen gezorgd. Volgens Mahdi heeft het te maken met het feit dat hij en andere uit die streek van de Bedoeïenen stam zijn en bij de Bedoeïenen stam is iedereen welkom.

Terwijl hij de medicijnen naar de verschillende ziekenhuizen in de steden bracht zag hij met eigen ogen wat het leger had aangedaan. *"Everything is burned. You see burned cars, houses, shops. You see tanks that are shot. And the roads are very bad because he hasn't done anything about it in the last 30 years"*, aldus Mahdi. Er waren ook mensen die hem geld wilde geven voor de medicijnen of voor het eten, maar Mahdi wilde geen geld. Hij was naar Libië gekomen om de mensen te helpen, daar hoefde hij geen geld voor te hebben.

Op dit moment is Mahdi weer terug in Nederland maar hij is nog elke dag bezig met Libië. Hij is tijdelijk gestopt met het werk bij zijn eigen bedrijfje en zet zich nu fulltime in voor de wederopbouw van Libië. Met een aantal andere Libiërs die buiten Libië wonen probeert hij mensen en bedrijven naar het land en voornamelijk de regio Tubrook te halen. Zodat zij geld en moeite in het land investeren. Mahdi benadrukt dat Libië zo'n mooi land is met een heleboel mogelijkheden, maar dat hulp van buiten hard nodig is.

### 6.3. Enas – Jong in Libië

Toen de protesten in Tunesië en Egypte begonnen woonde Enas in Libië. Zij woonde daar nog steeds toen de protesten ook oversloegen naar Libië. Hierdoor heeft ze alles van heel dichtbij meegemaakt en is ze sowieso betrokken geraakt. Ze had het er veel over met vrienden en familie en volgde het nieuws vaker en meer intens dan daarvoor. Enas: *“die dagen dat het in Tunesië begon en daarna overging naar Egypte, Je keek gewoon de hele dag non stop nieuws. Al Jazeera, Al arabia, gewoon de hele dag door. Elk detail dat moet je gewoon helemaal volgen. Ook al staan ze gewoon 24 uur gewoon maar op dat plein, je wil toch weten wat er gebeurt”*. Volgens Enas waren er veel geruchten op facebook en andere sociale media of men ook in Libië ging protesteren. De zus van Enas had na een toespraak van Saif Gaddafi, de zoon van, een uitspraak van hem op facebook gezet. Binnen twee minuten was haar hele facebook platgelegd en gehackt. Hierdoor werd het voor Enas meteen duidelijk wat voor een macht ze hebben en hoe ze die tonen. Toen ze nog in Libië woonde was het voor haar niet makkelijk om in contact te blijven met anderen en om op de hoogte te blijven van het conflict in het land. In het begin smste ze veel, maar omdat er op een gegeven moment zo veel sms verkeer was, werd dat ook platgelegd. Het dagelijks leven in Libië stopte voor Enas toen de protesten begonnen. De regering forceerde iedereen om toch maar naar het werk en naar school te gaan om zo het beeld te creëren dat er niets aan de hand is. Maar in werkelijkheid zat iedereen thuis, af te wachten wat er ging gebeuren. Veel kun je op dat moment niet doen aldus Enas. Ze kende ook een aantal mensen die heel actief bezig waren met protesteren tegen het regime, die er echt helemaal in zaten. Via deze mensen probeerde ze op de hoogte te blijven, maar ook zij kunnen niet alles vertellen omdat het te gevaarlijk is. Uiteindelijk werd er besloten om terug te gaan naar Nederland. Dit ging helaas niet zo gemakkelijk . Verschillende keren moesten ze op en neer rijden naar het vliegveld van Tripoli dat bomvol was. Elke keer kregen ze te horen dat het vliegtuig naar Nederland er toch nog niet was. Enas: *“Volgens mij is dat drie keer gebeurd. Dus dan blijf je op en neer rijden en het was ook nog eens heel onveilig op straat. Maar uiteindelijk is het ons gelukt en zijn we met de Nederlandse ambassade samen mee terug gegaan. Dat vergeet ik echt nooit meer! Het was echt een militair vliegtuig”*. Enas geeft aan dat toen ze in Libië woonde ze niet zo heel veel kon en mocht doen omdat het gewoon weg te gevaarlijk was en omdat ze ook niet goed wist wat ze moesten doen. *“Wat we wel hebben gedaan, maar dat is maar heel klein. Al die keren dat we naar het vliegveld moesten hebben we steeds de wagen volgeladen met iets van 100 a 200 broodjes en die uitgedeeld aan de mensen die op het vliegveld gestrand waren en geen kant meer op konden. Wij konden nog naar huis, maar dat konden zij niet”*. Aldus Enas. Ook toen ze terug was in Nederland wist Enas niet goed wat ze kon doen. Ze heeft een aantal Libische vrienden in Groot-Brittannië die een aantal bijeenkomsten georganiseerd hadden. Met het promoten van deze bijeenkomsten onder andere via sociale media heeft ze toch haar steentje bij gedragen. Enas geeft aan dat het als jonge Libiër in het buitenland ook

erg lastig is om wat te doen, zonder dat je familie en vrienden in gevaar brengt. Ze ziet daarom in de toekomst meer een rol voor haar weg gelegd. Als ze klaar is met haar studie wil ze graag terug naar Libië om het land te helpen opbouwen. Ze ziet dat het land vele mogelijkheden heeft, maar dat die wel benut moeten worden.

#### **6.4. Mustafa – Hart voor Libië**

In 1998 is Mustafa gevlucht uit Libië vanwege zijn politieke activiteiten. Hij kwam toen in Nederland terecht maar is niet gestopt met zich actief in te zetten voor Libië en haar inwoners. Jarenlang heeft hij geprobeerd om vanuit Nederland iets te veranderen aan de situatie in Libië. Ook toen de eerste protesten in Tunesië en Egypte begonnen was Mustafa met andere Libiërs die in het buitenland wonen druk aan het discussiëren of het in Libië ook zou lukken. Ze wilden wel iets doen om de bevolking in Libië te prikkelen, te stimuleren om zelf ook actie te ondernemen maar Mustafa was hier tegen want de kans was groot dat de mensen die op hun aanraden actie ondernemen, neergeslagen worden met de stalen vuist van Gaddafi en dan waren zij schuldig hieraan. Dus hebben ze afgewacht totdat de Libiërs zelf actie zouden ondernemen en dan zouden ze zich achter deze mensen scharen. Toen het eenmaal begon in Libië was Mustafa dan ook direct actief. *“In de nacht van 15 op 16 februari begon het en in de ochtend las ik op teletekst, ‘opstanden in Libië’, toen ging ik direct naar de Arabische zenders en ik geloofde mijn ogen niet. Op 16 februari hield het niet op en op 17 februari ging ik ook gelijk zonder vergunning demonstreren voor de Tweede Kamer. Na vier vijf dagen dachten we, deze keer gaat het niet zo snel ophouden. Het gaat door”*. Toen het niet ophield na die eerste week is Mustafa actief gaan lobbyen om er voor te zorgen dat het buitenland zich ermee mengt. Hij ging op verschillende plaatsen demonstreren zoals in Brussel, Amsterdam en Den Haag. Daar heeft hij ook pleidooien gehouden. Hun eisen aan de westerse wereld waren duidelijk. Als eerste wilden ze dat de westerse landen en met name Europa zouden stoppen met alle activiteiten met Libië. Ten tweede wilde ze een volkomen economisch embargo en als derde en allerbelangrijkste wilden ze een vliegverbod boven Libië. Dit vliegverbod kwam er uiteindelijk ook precies op tijd. Mustafa heeft direct vanaf de eerste dag ook actief deelgenomen aan allerlei media activiteiten. Hij verscheen in veel programma’s en werd hierdoor ineens een bekende Nederlander. Dit alles deed hij om meer aandacht te krijgen voor Libië en om duidelijk te maken wat zij wilden van de Nederlandse staat. Daarnaast was hij ook veel bezig met het zorgen voor humanitaire hulp, het inzamelen van geld, het zorgen voor medicijnen en het sturen van ambulance auto’s naar Libië. Ook was hij veel aan het lobbyen, onder andere voor erkenning van de overgangsraad en voor het vliegverbod. Het dagelijks leven stond toen stil want hij was elke dag bezig met Libië. *“Je moet iets doen voor je land. Zeker als je denkt, het volk heeft nu het recht om hun eigen toekomst op te bouwen”*.

Door het conflict heeft Mustafa ook meer contact gekregen met andere Libiërs die in het buitenland wonen. Mustafa vertelt dat Libiërs in het buitenland 42 jaar zijn gekenmerkt met angst voor elkaar. Zeker als je een politieke vluchteling bent willen mensen geen contact met je hebben omdat ze bang zijn dat er dan iets met hen gebeurt. Maar nu deze muur van angst is gevallen durven ze elkaar op te zoeken en de handen ineen te slaan aldus Mustafa. Vanaf de eerste dag is de Libische ambassade in Nederland overgelopen en konden Mustafa en andere Libiërs gebruik maken van de ambassade om te vergaderen en plannen. Daarnaast kwam Mustafa met veel Libiërs in contact door de Nederlandse organisatie Help Libya. Contact met de Libische diaspora wereldwijd kreeg hij voornamelijk door zijn actieve werk op het gebied van mensenrechten. Hierbij werkte hij samen met Libiërs uit onder andere Zwitserland, Engeland, de Verenigde Staten en Duitsland. Met deze mensen heeft hij nog steeds intensief contact.

Mustafa hoopt dat het land binnen vijf jaar stabiel is. Hij benadrukt dat er nu helemaal niets is, geen leider, geen staat, geen politie, geen leger, geen recht, niets. Er zijn nog enkele brandhaarden waar stammen die loyaal waren aan Gaddafi vechten met andere stammen. Wanneer dit escaleert kan dit een gevaar zijn voor het land. Het belangrijkste is nu dat het land stabiel wordt en dat er orde komt in het land. Daarna kan men beginnen met het opbouwen van een nieuw Libië.

## **6.5. Conclusie**

Uit de interviews met de respondenten komt naar voren dat ze allemaal op de een of andere manier betrokken zijn bij het conflict in hun land. Ondanks het feit dat de respondenten niet meer in Libië wonen. Voor Iman was het te gevaarlijk om zich politiek actief in te zetten voor haar land. Ze kon niet mee demonstreren omdat dat te veel gevaar op zou leveren voor haar familie. Terwijl ze wel heel graag iets wilde doen, toch merkte ik bij haar geen frustratie vanwege het feit dat ze niets kon doen, naar mijn idee komt dit doordat ze zich op dit moment wel actief bezig is met Libië en Libiërs in Nederland. Voor Mahdi was het duidelijk dat hij naar Libië ging om de mensen te helpen. Toch verraste het me hoeveel hij daar gedaan heeft en met gevaar voor eigen leven heeft hij de Libische bevolking enorm geholpen. Het is bijzonder om dit verhaal te horen omdat het een goed beeld geeft van hoe het er in Libië aan toe ging ten tijde van het conflict en dat het zelfs voor hulpverleners ontzettend gevaarlijk is geweest. Bij Enas ligt het wat moeilijker, doordat ze wat jonger is is het voor haar moeilijker om actief deel te nemen aan dingen, met name door het gevaar voor haarzelf en haar familie. Dit wil niet zeggen dat ze niet betrokken is. Dat zou volgens mij te kort door de bocht zijn. Naar mijn mening is de wil tot betrokkenheid ook een vorm van betrokkenheid en ook al uit ze dit niet in grote daden. Juist door kleine dingen zoals actief het nieuws volgen terwijl ze dat eerst niet deed laten haar eigen betrokkenheid zien. Tijdens het interview met Mustafa kwam naar voren dat

hij heel graag naar Libië wilde om daar te helpen maar dat dat onmogelijk was aangezien hij bij verschillende landen op een zwarte lijst stond. In plaats daarvan is hij ontzettend actief geweest in Nederland. Door te lobbyen en veel te verschijnen in de media probeerde hij vanuit Nederland dingen voor elkaar te krijgen en naar mijn idee is dat ook aardig gelukt. Toch blijf ik het idee houden dat hij er van baalde dat hij niet daadwerkelijk naar Libië kon om . Naast de verschillende soorten en mate van betrokkenheid bij de respondenten zijn er ook parallellen. In alle interviews kwam naar voren dat tijdens het conflict non-stop het nieuws werd gevolgd. Al Jazeera en Al Arabia stonden bijna constant aan om maar niets te hoeven missen.

## 7. Conclusie

In hoeverre zijn de respondenten transnationaal en behoren ze tot een diaspora? Wanneer er gekeken wordt naar de definitie van Huang (2009, p. 404) kan gesteld worden dat de respondenten transnationaal zijn. Huang geeft aan dat er sprake is van transnationaliteit wanneer een transmigrant een voortdurende onderlinge sociale verbondenheid heeft met verschillende regio's in twee of meerdere natiestaten. Wanneer deze definitie wordt toegepast op bijvoorbeeld de situatie van Mahdi is er zeker sprake van transnationaliteit. Hij woont dan wel al dik 20 jaar in Nederland maar doordat al zijn familie nog in Libië woont, heeft hij nog veel contact met hem en gaat hij regelmatig terug. Zijn sociale leven vindt dus op minimaal twee plaatsen plaats, in Nederland en in Libië. Hierdoor kan ook gesteld worden dat deze twee plaatsen het gedrag van Mahdi beïnvloeden. Hij baseert zijn gedrag op dingen die in Nederland gebeuren maar ook op gebeurtenissen uit Libië. Zo heeft het conflict in Libië hem doen besluiten naar zijn thuisland te gaan om daar te helpen. Volgens Mau (2010) is transnationalisme nauw verbonden met de sociale leefwereld van migranten waarbij deze migranten zorgen voor nieuwe transnationale sociale ruimtes. Deze sociale ruimtes worden gecreëerd wanneer het sociale leven van de migranten zich tussen twee werelden (ruimtes) bevindt. Wanneer er gekeken wordt naar het verhaal van Iman komt duidelijk naar voren dat haar sociale wereld zich gedeeltelijk in Nederland bevindt en gedeeltelijk in Libië. Dit wordt versterkt doordat zij terug verhuisd is naar Libië en haar sociale leven daar een nieuwe impuls heeft gegeven.

Diaspora is per definitie transnationaal omdat een relatie tussen het herkomstland en het nieuwe land van de migrant een voorwaarde is voor diaspora. Het gaat voornamelijk over wat de migrant met deze relatie doet. Toch stellen Dabag en Safran (in Koket et al., 2004) dat de oorzaak van migratie hierin een belangrijke rol speelt. Zij zijn van mening dat bij een gedwongen migratie de altijd aanwezige gevoelens van vervolging en gewelddadige uitzetting niet onderschat mogen worden. Dit is goed terug te zien wanneer er gekeken wordt naar het verhaal van Mustafa. Omdat hij lid was van de oppositie in Libië werd hij als politieke vluchteling gedwongen het land uitgezet. Dit heeft hem er niet van weerhouden om zich actief in te zetten voor een beter en humaner Libië. Juist het tegenovergestelde is waar. Doordat hij gedwongen het land heeft moeten verlaten en een nieuw leven heeft moeten opbouwen in een vrij land als Nederland is hij zich meer gaan inzetten voor het Libische volk. Zodat zij ook kunnen leven in een eerlijker en vrijer land. In de afgelopen decennia is diaspora een steeds populairder en belangrijker begrip geworden. Dit komt volgens Cheran (2003, p. 3) door de snelle uitbreiding van de telecommunicatie technologie en de komst van het internet waardoor er nieuwe vormen van transnationale relaties en communicatie plaats vinden. Dit heeft er voornamelijk voor gezorgd dat ook de jongere migranten makkelijk in contact kunnen blijven met andere migranten en mensen in het herkomstland. In het geval van Enas is dit zeker het geval, zij

heeft als jongere contact met andere migranten via internet en dan met name via sociale media als facebook. Ze geeft aan dat ze andere migranten helpt door acties van hen te promoten via het internet. De komst van internet heeft in het geval van Enas er voor gezorgd dat zij makkelijker en sneller in contact komt met andere mensen uit de diaspora.

Ten tijde van conflicten speelt diaspora een aparte en belangrijke rol. Diaspora gemeenschappen kunnen een versterkend effect hebben op conflicten in het herkomstland. Dit komt volgens Demmers (2002, p. 88) onder andere door de toename in snelheid van communicatie en mobiliteit waardoor diaspora groepen zich sneller en makkelijker met een conflict kunnen bemoeien. Tijdens het interview gaven Mahdi en Iman beide aan dat ze contact hebben met andere Libische migranten, de wereldwijde Libische diaspora, via het internetprogramma Paltalk. Hierdoor is het voor de diaspora groep makkelijker om zich te groeperen en samen actie te ondernemen omtrent het conflict in hun herkomstland.

Het is interessant om te zien dat een conflict in het herkomstland ook ervoor kan zorgen dat een migrant een diaspora member wordt. Dit is duidelijk het geval bij Iman. Zij geeft aan dat door het conflict in Libië zij veel in contact is gekomen met Libiërs in Nederland terwijl zij voor het conflict eigenlijk geen Libiërs in Nederland kende. Ze was er toen totaal niet mee bezig en zag er en de noodzaak ook niet van in. Pas tijdens het conflict heeft zij verschillende Libiërs in Nederland leren kennen en ook nu heeft ze daar nog contact mee en zet ze zich zelfs actief in voor de Libische Nederlandse gemeenschap.

Uit de theorie kwam naar voren dat de beleving en betrokkenheid van de migranten geanalyseerd wordt aan de hand van een drietal factoren. Het gaat hierbij om sociale factoren, economische factoren en politieke factoren.

Bij de beleving van de respondenten komt de sociale factor direct naar voren aangezien het hierbij gaat om contact met familie en vrienden in Libië. Bij alle vier de respondenten kwam duidelijk naar voren dat ze contact hadden of probeerde te krijgen met familie en vrienden daar. Omdat de meeste communicatiemiddelen plat werden gelegd ten tijde van het conflict was het vaak lastig om contact te krijgen. Maar de wil tot contact was er altijd. Ook de politieke factor is vrij duidelijk aan te merken. Hierbij wordt gekeken naar de politieke voorkeur van de respondent die bepalend is voor de beleving. Het is opvallend dat de respondenten allemaal van mening zijn dat Gaddafi weg moest en dat Libië beter af was zonder Gaddafi. Over de verdere politieke invulling van het land waren de meningen verdeeld. Maar het feit dat ze tegen Gaddafi waren heeft hun politieke beleving als meest gevormd. De economische factor speelt bij de beleving van deze respondenten duidelijk een mindere rol. De respondenten hadden ten tijde van het conflict geen of nauwelijks economische belangen.



Daarbij komt uit de gesprekken ook naar voren dat men het economische aspect minder belangrijk vindt dan het sociale of politieke aspect van het conflict.

Wanneer er gekeken wordt naar de betrokkenheid van de respondenten bij het conflict is er wederom gekozen voor de drie factoren. De betrokkenheid van de sociale factor wordt voornamelijk gekenmerkt door het helpen van familie en vrienden in Libië. Maar niet alleen familie en vrienden worden geholpen want uit het verhaal van Enas blijkt dat zij en haar familie ook willekeurige mensen in Libië hebben geholpen door broodjes aan hen uit te delen. Ook Mahdi heeft in Libië gezorgd voor eten voor de bevolking daar. Dit zou er op kunnen duiden dat het conflict zorgt voor een hechtere sociale samenleving in het land en een hechtere band tussen de Libische diaspora en de bevolking van Libië. Politiek gezien is de Libische diaspora voornamelijk betrokken door het voeren van actie. Middels verschillende demonstraties en lobby pogingen van onder andere Mustafa probeerde hij de Nederlandse regering zo ver te krijgen dat ze zich actief gingen bemoeien met het conflict en zich tegen Gaddafi zouden keren. Net als bij de beleving speelt ook bij de betrokkenheid van de Libiërs in Nederland de economische factor een mindere rol. In het geval van Mahdi speelt het nog een beetje een rol. Hij is bezig om samen met andere Libische migranten bedrijven en mensen naar de regio Tobruk in Libië te trekken. Zodat zij gaan investeren in de regio en de regio kan groeien en sterker wordt.

Door de interviews met verschillende Libiërs in Nederland is er een duidelijk beeld ontstaan van hun leefwereld ten tijde van het conflict in Libië. Hun verhalen staan op zich en zijn uiteraard niet representatief voor de gehele groep Libiërs in Nederland. Maar het laat wel zien hoe zij het conflict beleefd hebben en op wat voor manier zij erbij betrokken zijn geraakt. Voor de migranten in dit onderzoek geldt dat zij het conflict intensief hebben beleefd en dat ze er hierdoor op de een of andere manier ook betrokken bij zijn geraakt. Dit laat zien dat ondanks het feit dat ze niet meer in Libië wonen en hun leven hier in Nederland hebben ze nog heel erg bezig zijn en houden van hun herkomstland.

## Literatuurlijst

Al-Amin, E. (2011). *The Fall of the West's Little Dictator. A Watershed Moment in the History of the Arab World*. Vinddatum 24 oktober 2011, op <http://www.counterpunch.org/2011/01/19/the-fall-of-the-west-s-little-dictator/>

Albrow, M. (1998) In S. Vertovec & R. Cohen (Eds.), *Migration, Diaspora and Transnationalism*. Edward Elgar Publishing Limited: Cheltenham.

ANP. (2011, 22 februari). Demonstratie tegen Kadhafi in Den Haag. *de Volkskrant*. Op <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/1850775/2011/02/22/Demonstratie-tegen-Kadhafi-in-Den-Haag.dhtml>

Bearman, J. (1986). *Qadhafi's Libya*. London: Zed Books Ltd.

Bialasiewicz, L. (2011). Borders, above all?. *Political Geography*, 30, 299-300.

Blight, G., Pulham, S. & Torpey, P. (2012). *Arab spring: an interactive timeline of Middle East protests*. Vinddatum 5 maart 2012, op <http://www.guardian.co.uk/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2011) *Bevolking; generatie, geslacht, leeftijd en herkomstgroepering*. Vinddatum 26 maart 2012, op <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=37325&D1=0&D2=a&D3=0&D4=0&D5=a&D6=l&HDR=G2,G3&STB=G1,G5,T,G4&VW=T>

Cheran, R. (2003). Diaspora circulation and transnationalism as agents for change in the post conflict zones of Sri Lanka. *Berghof Foundation for Conflict Management*.

Crossed Flag Pins. (2012). *Crossed Flag Pins Netherlands-Libya* [Foto]. Vinddatum 10 juli 2012, op <http://www.crossed-flag-pins.com/Friendship-Pins/Netherlands/Flag-Pins-Netherlands-Libya.html>

Demmers, J. (2002). Diaspora and conflict: locality, long-distance nationalism, and delocalisation of conflict dynamics. *The public*, 9, 85-96.

Evans Braziel, J. & Mannur, A. (2003). *Theorizing diaspora: a reader*. Malden: Blackwell Publishing

Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research*. London: SAGE Publications

Goodman, L. (1961). Snowball Sampling. *The Annals of Mathematical Statistics*, 32, 148-170

Hart van Nederland. (2011, 18 maart). Libiërs NL hebben meer vertrouwen [Videobestand]. Op <http://www.hartvannederland.nl/nederland/noord-holland/2011/libirs-nl-hebben-meer-vertrouwen/>

Hart van Nederland. (2011, 22 augustus). Libiërs in Nederland volgen nieuws op de voet [Videobestand]. Op <http://www.hartvannederland.nl/nederland/2011/libiers-in-nederland-volgens-nieuws-op-de-voet/>

- Helfont, S & Helfont, T. (2012). Jordan: Between the Arab Spring and the Gulf Cooperation Council. *Foreign Policy Research Institute*, 82-95.
- Huang, S. (2009). Transnationality. *International Encyclopedia of Human Geography*, n.d., 404-409.
- Kokot, W., Tölölyan, K. & Alfonso, C. (2004). *Diaspora, Identity and Religion: new directions in theory and research*. London: Routledge
- Lee, E. & Weinthal, B. (2011, 10 februari). Trade unions: the revolutionary social network at play in Egypt and Tunisia [Electronic version]. *The Guardian*.
- Mau, S. (2010). *Social Transnationalism*. London: Routledge
- Nieuwsuur. (2011, 20 oktober). Kadhafi gedood [Videobestand]. Op <http://nieuwsuur.nl/video/305890-kadhafi-gedood.html>
- NOS. (2011, 22 februari). Libiërs in Nederland demonstreren in Den Haag [Audiobestand]. Op <http://nos.nl/audio/220787-libiers-in-nederland-demonstreren-in-den-haag.html>
- Omroepwest. (2011, 22 februari). Libiërs maken zich zorgen – Westonline.nl [Videobestand]. Op <http://www.youtube.com/watch?v=TneEOGnTV-A>
- Omroepwest. (2011, 23 februari). Libisch gezin Oegstgeest over de chaos in Libië - Westonline.nl [Videobestand]. Op [http://www.youtube.com/watch?v=OKmtqd3OH\\_E](http://www.youtube.com/watch?v=OKmtqd3OH_E)
- Orjuela, C. (2008). Distant warriors, distant peace workers? Multiple diaspora roles in Sri Lanka's violent conflict. *Global Networks*, 8, 436-452.
- Owais, R. (2011). Arab media during the Arab Spring in Egypt and Tunisia: Time for Change. *Middle East Media Educator*, 1, 9-13.
- Reuters. (2011, 16 februari). Libyan protesters clash with police in Benghazi [Electronic version]. *The Guardian*.
- Safran, W. (2004) Deconstructing and comparing diasporas. In W. Kokot, K. Tölölyan & C. Alfonso (Eds.), *Diaspora, Identity and Religion: new directions in theory and research* (pp. 9-29). London: Routledge
- Schiller, N. G., Basch, L. & Blanc-Szanton, C. (1992). Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration. In S. Vertovec & R. Cohen (Eds.), *Migration, Diasporas and Transnationalism*. (pp. 16-25). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited
- Sharma, A. (2011). Fighting for Libya. *Delt*, 43. Vinddatum 2 juni 2012, op <http://www.delta.tudelft.nl/article/fighting-for-libya/22775>
- Snow, D. (2011) *The Arab Spring: Libya and Syria*. Vinddatum 8 maart 2012, op <http://whatafteriraq.wordpress.com/2011/09/18/the-arab-spring-libya-and-syria/>
- Spiritsofsquatters. (2011a, 27 februari). Soli demo with Libya.Amsterdam.Part 2 [Videobestand]. Op <http://www.youtube.com/watch?v=MUBecyCYQKI&feature=related>

Spiritofsquatters. (2011b, 27 februari). Soli demo with Libya.Chanting en Toespraak [Videobestand]. Op <http://www.youtube.com/watch?v=mW9ql6VMz18&feature=relmfu>

St John, R.B. (2008). *Libya, From Colony to Independence*. Oxford: Oneworld Publications.

Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma.

Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. Oxon: Routledge

Vertovec, S. & Cohen R. (1999). *Migration, Diasporas and Transnationalism*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited

Watt, N., MacAskill, E., Black, I., Pilkington, E. & Harding, L. (2011, 18 maart). Libya: UN security council backs no-fly zone and air strikes [Electronic version]. *The Guardian*.

Weaver, M. (2011, 16 januari). Muammar Gaddafi condemns Tunisia uprising [Electronic version]. *The Guardian*.

Wester, F. & Peters, V. (2009). *Kwalitatieve analyse: uitgangspunten en procedures*. Bussum: Coutinho

Wright, R. & Stein, M. (2005). Snowball Sampling. *Encyclopedia of Social Measurement*, 3, 495-500.